

Univerzitet u Beogradu

Filozofski fakultet

Master rad:

Krstaški pohod Fridriha II

Mentor:

Nebojša Porčić

Student:

Branko Milovanović IS 18/25

Beograd, 2021.

Sadržaj

Uvod.....	3
1. Poreklo i nasleđe Fridriha II.....	4
1.1. Poreklo i nasleđe dinastije Otvil.....	5
1.2. Poreklo i nasleđe dinastije Hoenštaufen.....	8
2. Fridrihov život od rođenja do 1227. godine.....	12
2.1 Fridrihov život do punoletstva.....	12
2.2 Sukob Fridriha II i Otona IV.....	15
2.3 Fridrihovo krunisanje u Ahenu.....	17
2.4 Carsko krunisanje Fridriha II i V krstaški rat.....	19
2.5 Sabor u San Đermanu i Fridrihova ženidba.....	24
2.6 Sukob Fridriha II sa Lombardanima.....	28
3. Krstaški pohod Fridriha II.....	30
3.1 Pripreme za VI krstaški rat i ekskomunikacija Fridriha II.....	30
3.2 Fridrih II i Grgur IX.....	31
3.3 Kršenje primirja u Svetoj zemlji.....	34
3.4 Situacija na istoku nakon V krstaškog pohoda.....	36
3.5 Sukob Fridriha II i Jovana od Ibelina.....	38
3.6 Diplomacija Fridriha II i osvajanje Jerusalima.....	42
3.7 Fridrihovo krunisanje za kralja Jerusalima.....	47
3.8 Anegdote o Fridrihu II.....	48
3.9 Kraj krstaškog pohoda.....	50
3.10 Povratak kući.....	52
3.11 Posledice Fridrihovog krstaškog pohoda.....	54
3.12 Epilog.....	56
Zaključak.....	59
Izvori i literatura.....	61

Uvod

U radu *Krstaški pohod Fridriha II* baviću se krstaškim pohodom koji je u u prvoj polovini XIII veka poveo vladar Svetog rimskog carstva Fridrih II Hoenštaufen. Moj cilj, prilikom pisanja ovog rada je bio da na osnovu izvora i literature osvetlim i prikažem ono što je prethodilo krstaškom pohodu, sam krstaški pohod kao i njegove posledice.

Rad sam podelio na tri veće celine koje će se baviti poreklom i nasleđem sveterimskog cara Fridriha II, njegovim životom do samog kretanja u pohod i samim krstaškim pohodom. Vodiči kroz rad su mi bila dva istoričara, nemački istoričar Ernest Kantorovic i engleski istoričar David Abulafia. Kantorovic je napisao delo *Fridrih drugi 1194-1250* u kojem je pružio romantičarski prikaz Fridriha kao srednjovekovnog vladara ispred svog vremena. Abulafia je kao odgovor na Kantorovicevo delo napisao *Fridrih II: Srednjovekovni car*. U ovom delu Abulafija je prikazao Fridriha II, ne kao srednjovekovnog vladara ispred svog vremena, već vladara koji je bio svojstven vremenu u kojem je živeo. Ova dva različita pogleda na život i delo Fridriha II su mi veoma koristila tokom pisanja ovog rada.

Za prvu celinu, koja se bavi normanskim i nemačkim nasleđem Fridriha II, koristio sam izvore *The Deeds of Count Roger of Calabria and Sicily and of His Brother Duke Robert Guiscard* koje je napisao Džofri Malatera i *The Deeds of Robert Guiscard* od Viliijama iz Apulije. Osim ovih izvora glavnu literaturu su činila već pomenuta dela Abulafije i Kantorovica. Ova celina za cilj ima da prikaže poreklo i nasleđe Fridriha II sa očeve i majčine strane. Fridrihovo nasleđe je bitno za njegov krstaški pohod jer normanska i nemačka krv koja je tekla u njegovim venama kao i normanske i nemačke ideje i poimanje vlasti koje je nasledio od svojih predaka su imale veliki uticaj na sam krstaški pohod kao i na događaje koje su prethodile pohodu, konkretno na sukob sa papom.

Druga celina obuhvata period od 1194-1227. godine. Ovaj period obuhvata događaje od Fridrihovog rođenja pa sve do njegovog kretanja u pohod. Dela Kantorovica i Abulafije sam najviše koristio za Fridrihovo detinjstvo. Za period od 1215. kada je Fridrih II krunisan u Ahenu i kada je prvi put uzeo krst pa do 1227. kada je Fridrih II krenuo u pohod, koristio sam između ostalih, drugi

tom *Istorije krstaških ratova* Keneta Setona, Roberta Vulfa i Harija Hazarda, i *Krstaški ratovi: Enciklopedija* u četiri toma, Alana Mareja. Cilj ove celine je da nam pruži uvid u Fridrihovo detinjstvo, događaje koji su ga oblikovali kao ličnost i njegov odnos sa papom.

Treća celina mog rada se bavi samim krstaškim pohodom Fridriha II i posledicama tog pohoda. Izvore koje sam koristio za ovu celinu su dve zbirke odlomaka iz izvora o krstaškim ratovima. Prva zbirka je *Hrišćansko društvo i krstaški ratovi 1198-1229* koju je priredio Edvard Pipers. U ovoj zbirci se nalazi izvod iz hronike Rodžera iz Vendovera, engleskog hroničara koji je živeo u 13.veku, izvod iz hronike Filipa Navarskog, srednjovekovnog istoričara koji je služio porodici Ibelin, pismo Fridriha II engleskom kralju Henriju III i pismo jerusalimskog patrijarha Geralda papi Grguru IX. Druga zbirka nam daje uvid u arapske izvore i njihovo viđenje Fridrihovog pohoda. Zbirku *Arapski istoričari i krstaški ratovi* priredio je Frančesko Gabrieli i njoj se između ostalog nalaze arapski izvori koji opisuju krstaški pohod Fridriha II. Glavnu literaturu koju sam koristio sam već naveo u pređašnjim pasusima, ovoj literaturi bi još dodao i treći tom *Istorije krstaških ratova* engleskog istoričara Stivena Ransimana.

1. Poreklo i nasleđe Fridriha II

Vladar Svetog rimskog carstva, kralj Nemačke, kralj Sicilije, kralj Italije i kralj Jerusalima, Fridrih II je imao slavno poreklo i nasleđe, na šta njegove brojne titule ukazuju. Sa očeve strane pripadao je nemačkoj dinastiji Hoenštaufen. Fridrih II je bio sin sposobnog i ambicioznog sveterimskog cara Hajnriha VI koga je samo prerana smrt zaustavila u ostvarivanju njegove zamisli o Mediteranskom carstvu, i unuk jednog od najvećih vladara Svetog rimskog carstva, čuvenog Fridriha I Barbarose.

Sa majčine strane pripadao je normanskoj dinastiji Otvil. Dinastiji Otvil su pripadali slavni osvajači južne Italije i Sicilije Robert Gviskar i njegov brat Rožer I, kao i njihovi sposobni i ambiciozni sinovi, vođa I krstaškog pohoda Boemund Tarentski i prvi kralj Sicilije Rožer II.

Pripadnici obe dinastije su duboko bili povezani sa krstaškim pohodima. Fridrih I Barbarosa bio je jedan od vođa III krstaškog pohoda, njegov sin Hajnrih VI je takođe planirao krstaški pohod u čemu ga je sprečila smrt. S druge strane više pripadnika dinastije Otvil je učestvovalo u krstaškim pohodima. Najslavniji od njih, Boemund Tarentski je bio čak osnivač Kneževine Antiohije. Takođe,

obe dinastije su imale tesne odnose sa papstvom koje je imalo vodeću ulogu u krstaškim pohodima. Cilj naredna dva poglavlja jeste da se utvrdi kakvo su nasleđe ove dve dinastije ostavile Fridrihu II i kako je to nasleđe uticalo na njegov krstaški pohod.

1.1 Poreklo i nasleđe dinastije Otvil

Dinastija Otvil vuče korene od Normana koji su se naselili u Normandiji tokom X veka. U Normandiji se nalazi grad po imenu Kutans u čijoj se blizini nalazi imanje koje se zvalo Otvil, po kojem je i dinastija dobila ime. Ovim imanjem je krajem X veka upravljao Tankred. Tankred je imao mnogo sinova od kojih su najpoznatiji bili Robert Gviskar, koji će kasnije postati vojvoda Apulije i Kalabrije i Rožer, koji će osvojiti Siciliju i postati njen grof.¹

Tankredov posed nije bio dovoljno veliki za njegove sinove. Zbog toga su napustili svoju zemlju i otišli su u južnu Italiju u svojstvu najamnika. Situacija u Italiji je bila povoljna po njih, jer su se u samoj Italiji sukobljavali interesi Vizantije, nezavisnih langobardskih država Kapue, Beneventa i Salerna i Arabljana koji su vladali Sicilijom.²

U sukobima u južnoj Italiji Normani su bili presudni tas na vagi. Menjali su stranu kako je njima odgovaralo i ubrzo su želju za plenom zamenili ambicijom za stvaranje sopstvenih nezavisnih država. Robert Gviskar i njegov brat Rožer su za dve decenije ratovanja uspeli da slome moć Vizantije u južnoj Italiji i moć muslimana na Siciliji. Bari je pao 1071, a Palermo 1072. godine. Ovaj uspeh je braću Otvil uveo u sferu politike Papske države i Svetog rimskog carstva.³

Vladar Svetog rimskog carstva je u Normanima video uzurpatore suvereniteta Zapadnog rimskog carstva u Italiji, dok je papa u njima video svoje saveznike u borbi sa carem. Papa je takođe smatrao da polaže pravo na vrhovnu vlast u južnoj Italiji i Siciliji. Zbog toga je rešio da Normane veže za stolicu svetog Petra vazalnom zakletvom. Na sinodu u Melfiju, Robert Gviskar je proglašen

¹ Geoffrey Malaterra, *The Deeds of Count Roger of Calabria and Sicily and of His Brother Duke Robert Guiscard*, (Trans. K.B.Wolf), The University of Michigan press, Michigan, 2005, 52-53.

² Geoffrey Malaterra, *The Deeds of Count Roger of Calabria and Sicily and of His Brother Duke Robert Guiscard*, 54; William of Apulia, *The Deeds of Robert Guiscard*, (Trans. G.A. Loud), University of Leeds, Leeds, 2002, 4; J. J. Norwich, *The Normans in the South*, Faber and Faber Ltd Bloomsbury House, London, 2010, Part I Chapter 3.

³ E. Van Houts, *The Normans in Europe*, Manchester University Press, Manchester, 223; D. Abulafia, *Frederick II A Medieval Emperor*, Oxford University Press, New York Oxford, 1992, 21.

za vojvodu Apulije, Kalabrije i Sicilije, a zauzvrat je položio zakletvu vernosti papi i obećao mu je godišnji tribut.⁴

Brat Roberta Gviskara, Rožer I, je do 1090. uspeo da osvoji celu Siciliju. Kako bi lakše uspostavio latinsku hrišćansku vlast i organizovao latinsku crkvu na Siciliji njemu je papa Urban II dao status apostolskog legata. U suštini Rožer I je bio neka vrsta papinog izaslanika sa širokim ovlašćenjima. Imao je pravo da skuplja crkvene prihode, sudi u crkvenim sporovima i da sam postavlja biskupe. On je praktikovao vlast na Siciliji kao da je papa. Ova odluka Urbana II je izazvala mnoge kontroverze.⁵

U sekularnom pogledu Rožer I je nosio titulu grofa Sicilije i Kalabrije. On ju je primio kao vazal svog brata vojvode Apulije Roberta Gviskara koji je bio papin vazal. Na taj način Sicilija je vazalnim zakletvama vezana za papsku stolicu i bila je zavisna od nje. Međutim, kada je Urban II, Rožeru I dao status papskog legata, on mu je dao puno pravo da sam uređuje crkvene prilike na Siciliji bez prava ikakvog papskog mešanja. Iako je papa bio Rožerov sizeren, Rožer I je na Siciliji uživao papsku vlast, a ne papa. Kontrola nad sicilijanskom crkvom će postati ogroman kamen spoticanja između rimskih papa i sicilijanskih vladara. Kulminiraće za vreme vladavine Fridriha II.⁶

Najmlađi sin Rožera I, Rožer II je postao grof Sicilije 1105. godine. Ambicija Rožera II bila je dostojna njegovih predaka. Ona je daleko prevazilazila ostrvo Siciliju. U severnoj Africi video je priliku za sticanje novih teritorija koje će pridodati svojoj grofoviji. Uspeo je, tokom svoje vladavine, da osvoji afričku obalu od Tripolija do Tunisa koju će držati do svoje smrti 1154. godine. Njegovi interesi su takođe sezali do istočne obale Mediterana, do samog kraljevstva Jerusalim. Naime, njegova majka Adelaida se nakon smrti Rožerovog oca udala za Balduina I, kralja Jerusalima. Prilikom sklapanja ovog braka sklopljen je dogovor da ako Adelaida i Balduin I nemaju dece, jerusalimski presto nasledi Adelaidin sin Rožer II. Ovim sporazumom Rožer II je postao pretecent na jerusalimski presto. Međutim, Balduin I je već imao brak iza sebe koji nije formalno raskinut i nakon što je iskoristio Adelaidin miraz on je Adelaidu vratio na Siciliju. Ovo ophođenje

⁴ William of Apulia, *The Deeds of Robert Guiscard*, 25; D. Abulafia, *Frederick II A Medieval Emperor*, 22;

⁵ D. Abulafia, *Frederick II A Medieval Emperor*, 23-27.

⁶ Isto, 25.

prema njegovoj majci je toliko uvredilo Rožera II da je nakon toga odbijao da pruži bilo kakvu pomoć i podršku krstaškim državama.⁷

Rožer II krstaškim državama okreće leđa i u potrazi za prijateljima okreće se Egiptu. On je poput svog unuka Fridriha II osvojio naklonost vladara Egipta. „Samo da nisi hrišćanin već musliman bio bi najmudriji vladar na svetu” govorili su muslimani. Rožer II je bio ljubitelj filozofije, nauke i bio je patron muslimanskih učenjaka zbog čega su mu se muslimani jako divili. Ovo divljenje mu je omogućilo da sklopi trgovinski ugovor sa Egiptom. Njegove interese je takođe privukla i kneževina Antiohija kojom je vladao njegov rođak Boemund. Rožer II je i ovde bio pretendent na presto ali nije uspeo da ga se domogne. Sve ovo ukazuje da je on sanjao o kruni. Takođe, sumnja se da je Rožer II imao ideju o latinskom mediteranskom carstvu zasnovanom na ruševinama antičkog Rimskog carstva, koje bi obuhvatalo Siciliju, delove severne Afrike, Levant pa čak i delove Španije.⁸

Uskoro mu se ukazala prilika za dobijanje krune tamo gde je najmanje očekivao. U Apuliji 1127. umro je apulski vojvoda Viljem, poslednji naslednik Roberta Gviskara. Rožer je polagao pravo na presto i uprkos mnoštvu rivala prešao je u južnu Italiju i osvojio je. Na ovaj način on je ujedinio Siciliju i južnu Italiju, preostalo je samo da sebi obezbedi kraljevsku krunu. To se i desilo 1130. kada je papa poslao krunu u Palermo, gde se Rožer II krunisao kao papski vazal za kralja Sicilije i Italije.⁹

Nakon ovih događaja postavilo se pitanje kako će reagovati vladar Svetog rimskog carstva. Problem je nastao u novonastaloj tituli kralja Sicilije i Italije, jer je svetorimski car ujedno bio i kralj Italije. Pod papinim pritiskom 1139. Rožer II je umesto prethodne titule usvojio novu titulu, kralja Sicilije, vojvodstva Apulije i kneževine Kapue.¹⁰

Pred Rožerom se postavilo pitanje kakva će biti priroda nove monarhije i njegove kraljevske vlasti. U ovo vreme dolazi do otkrivanja rimskog prava baziranog na Justinijanovom kodeksu iz kojeg je Rožer II dobio inspiraciju za svoje viđenje kraljevske vlasti. Principe kao što su, da niko ne

⁷ D. Abulafia, *Frederick II A Medieval Emperor*, 28; С. Пејнтер, *Историја средњег века (284-1500)*, Клио, Београд, 1997, 229.

⁸ D. Abulafia, *Frederick II*, 29.

⁹ *Isto*, 30; K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *A History of the Crusades*, Vol. II, University of Wisconsin Press, Madison, Milwaukee and London, 1969, 7.

¹⁰ D. Abulafia, *Frederick II*, 31.

sme da osporava kraljeve presude, planove, poduhvate i odluke Rođer II je brzo usvojio. Bilo kakvo osporavanje kralja je smatrano za svetogrđe, kralj je bio iznad zakona.¹¹

Rođerovo kraljevstvo je bilo novo kraljevstvo u srednjem veku. Stvaranje novog kraljevstva nije bio jednostavan čin u to vreme. Rođer II će čitavu deceniju braniti svoje kraljevstvo od svetorimskog i vizantijskog cara kao i od pape. Kako bi pronašao legitimitet svoje vlasti, Rođer II je duboko zaronio u nasleđe Rimskog carstva i po ugledu na monarhiju Konstantina Velikog izronio je sa svojim modelom sicilijanske monarhije. Pored Rođera tekstove rimskog prava su čitali i papa i svetorimski car. To će imati veliki uticaj na doba Fridriha II i njegove odnose sa papstvom. Rođer II je za vreme svoje vladavine uspeo da stvori moćnu monarhiju i da vlada Sicilijom, južnom Italijom i delom severne Afrike od Tripolija do Tunisa. Njegovi naslednici Viljem I i Viljem II su uspešno nastavili njegovu politiku. Međutim, pred kraj vladavine Viljema II slabi kraljevska vlast. Nakon njegove smrti dolazi do borbe za vlast u kojoj pobedu odnosi Viljemov rođak grof Tankred od Lecea, ali samo na kratko. Vladar Svetog rimskog carstva Hajnrih VI Hoenštaufen, otac Fridriha II, zauzima Siciliju 1194. godine.¹²

1.2 Poreklo i nasleđe dinastije Hoenštaufen

Poslednji vladar salijske loze, car Hajnrih V (1106-1125) umro je 1125. godine. Period nakon njegove smrti su obeležile dinastijske borbe za vlast u Nemačkoj sve do 1152. kada na vlast dolazi Fridrih I Hoenštaufen koji je postao čuven po svom nadimku Barbarosa.¹³

Kada je Fridrih I Barbarosa stupio na presto 1152. njegov jedini čvrsti oslonac u Nemačkoj bilo je Švapsko vojvodstvo. Barbarosa je imao dve opcije, da se posveti vraćanju salijskih poseda, i time uđe u konflikt sa kneževima, ili da stekne svoj oslonac u kraljevini Burgundiji i Italiji. Barbarosa se prvo okrenuo Burgundiji.¹⁴

¹¹ D. Abulafia, *Frederick II*, 33.

¹² Isto, 30, 35; K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *A History of the Crusades, Vol. II*, 11; D. Abulafia, *The New Cambridge Medieval History V c.1198-c.1300*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008, 499.

¹³ С. Пејнгер, *Историја средњег века (284-1500)*, 318.

¹⁴ Isto, 318-319.

Fridrih I Barbarosa je 1156. oženio Beatrisu od Burgundije i na taj način preuzeo kraljevstvo. Zatim se okrenuo Italiji. Barbarosa se kao svetorimski car posvetio razvijanju teorije svoje carske vlasti. Naime prilikom krunisanja za kralja u Nemačkoj, kraljevi su tom prilikom preuzimali titulu *Romanorum rex*, kralj Rimljana. Nakon toga bi kraljevi krenuli na put do Rima gde bi od pape dobijali carsku krunu.¹⁵

Barbarosa je svojoj vlasti dao univerzalni karakter. U svojim pismima, koja je slao vizantijskom caru, on se predstavljao kao pravi car Rimljana, dok je za njega vizantijski car predstavljao samo cara Grka. Zbog toga je ušao i u konflikt sa papom Hadrijanom IV. Papa je 1157. u pismu usput spomenuo Barbarosi da je carstvo, kojim je car upravljao, u stvari *beneficium* koji mu je papa dao. Međutim, Barbarosa to nije tako video. Fridrih I je proučavanjem rimskog prava uvideo da su rimski carevi bili izaslanici od Boga nezavisno od bilo koje druge vlasti. On je smatrao sebe naslednikom Otona I i Karla Velikog koji su postali carevi pravom mača i na taj način su stekli puna ovlašćenja rimskih careva. Usledio je oštar odgovor da je njemu sam Bog darovao krune, onog trenutka kad je izabran za kralja od nemačkih kneževa. Barbarosa je svoje ideje o univerzalnosti carske vlasti pronalazio u rimskom pravu Justinijana.¹⁶

Krajem XI veka, pape su bile te koje su podsticale traganje za rimskim zakonicima u nadi da će ti zakonici učvrstiti papske univerzalne ideje o svojoj vlasti. Međutim, Justinijan na tu temu nije imao puno toga da kaže, ali zato je puno govorio na temu carske vlasti. Za Barbarosu je rimsko pravo bilo izvor carske supremacije. Barbarosa je takođe iz rimskog prava izvukao ideju da se njegova carska vlast prostire ne samo na Nemačku, Burgundiju i Italiju, već i na Siciliju gde je smatrao kraljeve Sicilije uzurpatorima svoje vlasti. Takođe je to proširio i na Englesku i Francusku, čije je kraljeve smatrao podređenim svojoj carskoj vlasti. Nakon sukoba sa papom, Barbarosa je krenuo da naziva svoje carstvo svetim carstvom, kako bi parirao svetoj Rimskoj crkvi. On je pretvorio Rimsko carstvo u Sveto rimsko carstvo.¹⁷

Konačna simbolizacija ponovnog rađanja Rimskog carstva pod njegovom vlašću jeste kanonizacija Karla Velikog, koji se smatrao osnivačem oživljenog Rimskog carstva. Ovim postupcima on je hteo da naglasi svetost svog carskog položaja. Barbarosa se smatrao naslednikom

¹⁵ C. Пејнтер, *nav delo*, 319; D. Abulafia, *The New Cambridge Medieval History V c.1198-c.1300*, 390.

¹⁶ D. Abulafia, *Frederick II*, 63-64, 68; C. Пејнтер, *nav. delo*, 323.

¹⁷ D. Abulafia, *Frederick II*, 68-69.

Otonske dinastije i Karla Velikog, a njih je smatrao naslednicima rimskih careva Julija Cezara, Avgusta, Tiberija. Fridrih I je bio njihov naslednik, ne po krvi, već po božanskoj prirodi.¹⁸

Barbarosa je, nakon što je prisvojio burgundsko kraljevstvo, krenuo da učvrsti svoju vlast u severnoj Italiji. Međutim, na tom putu su mu stajali, ne samo italijanski gradovi, već i kralj Sicilije i papa. Papa, kao ni sicilijanski kralj, nisu želeli obnovu carske vlasti u Italiji. Barbarosa je sicilijanskog kralja smatrao uzurpatorom i nesumnjivo je da je kralj Sicilije znao da je on posle italijanskih gradova sledeći na redu. Barbarosa je u početku imao uspeha. On je 1162. zauzeo i razorio Milano, najsnažniji grad u severnoj Italiji. Iako su italijanski gradovi imali dosta nesuglasica između sebe, ovakva careva politika ih je ujedinila i oni su osnovali savez po imenu *Lombardska liga*.¹⁹

Car je pokušao da razbije ovu ligu kod Lenjana 1176., međutim doživeo je poraz. Konačan mir sa italijanskim gradovima je sklopljen 1183. godine. Iako je ovaj rat protiv italijanskih gradova završen delimičnim neuspehom, Barbarosa je uspeo da zauzme Toskanu i Spoleto i da u njima uspostavi svoju vlast.²⁰

Nakon toga je rešio da rasturi savez između kralja Sicilije i pape. Barbarosa je oženio svoga sina Hajnriha VI sa Konstancom, sestrom kralja Viljema I i tetkom tadašnjeg kralja Viljema II. Iz ovog braka rodiće se Fridrih II.²¹

Barbarosa je pred kraj svoje vladavine učestvovao u III krstaškom pohodu. On je bio jedan od vođa III krstaškog pohoda koji je imao za cilj da povрати Jerusalim od Saladina, međutim u tome nije uspeo. Udavio se prilikom prelaska jedne reke u Maloj Aziji. Nasledio ga je Hajnrih VI (1190-1197), njegov sin. Ranije smo utvrdili da je Hajnrih bio oženjen Konstancom, sestrom sicilijanskog kralja Viljema I i tetkom kralja Viljema II. Viljem II je umro 1189. godine bez dece koja bi ga nasledila. Iako je Hajnrih VI, kao Konstancin muž, imao veća prava na presto od bilo koga, presto je pripao rođaku Viljema II, grofu Tankredu od Lecea.²²

¹⁸ D. Abulafia, *Frederick II*, 69; C. Пејнтер, *nav. delo*, 323.

¹⁹ C. Пејнтер, *nav. delo*, 321.

²⁰ *Isto*, 321-322.

²¹ *Isto*, 322, 324.

²² *Isto*, 324; D. Abulafia, *Frederick II*, 80.

Hajnrh VI je čvrsto rešio da zauzme sicilijanski presto koji mu pravom pripada i 1194. je uspeo u tome. On je posmatrao Siciliju na drugačiji način od Barbarose. Barbarosa je želeo da Siciliju integriše u njegovo Sveto rimsko carstvo, dok je Hajnrh VI imao drugačije planove. Hajnrh VI je u Siciliji video rešenja za sve svoje probleme koje su ga zadesili u Nemačkoj gde se dinastija Velfa probudila. On je u Siciliji video svoj posed nezavisan od carske krune. Sicilija bi trebalo da postane privatni posed dinastije Hoenštaufen na koji nemački kneževi neće imati uticaja. On je vladao Sicilijom kao kralj Sicilije, vojvodstva Apulije i kneževine Kapue, a ne kao svetorimski car.²³

Sa preuzimanjem sicilijanske krune Hajnrh VI je preuzeo i snove o velikim osvajanjima na Sredozemlju. Krenuo je da prete Vizantiji, zahtevajući posede koje je Viljem II stekao u osvajanjima na Balkanu 1185. godine. Takođe je podario krune Kipru i Jermeniji i na taj način ih učinio vazalima. Za to vreme u Nemačkoj je pokušao da obezbedi nasledni položaj svoje dinastije. On je hteo da isključi mogućnost izbora kralja koji su vršili kneževi i da umesto toga uvede načelo naslednosti nemačke krune. U tome na kraju nije uspeo. Uspeo je samo da izdejstvuje krunisanje svog sina Fridriha II za kralja.²⁴

Ubrzo se stvorila opozicija protiv njega u vidu nemačkih kneževa, pape i sicilijanskih barona, a čak je došlo do obnavljanja Lombardske lige. Protiv Hajnrha VI je izbila pobuna na Siciliji 1197. godine. Čak ni sama kraljica Konstanca nije gajila simpatije prema svom mužu. Hajnrh VI je ovaj ustanak surovo ugušio. Nakon što je ugušio ustanak na Siciliji, Hajnrh je planirao i krstaški pohod, međutim u leto 1197. se razboleo i umro je, ne ostvarivši svoje snove. Iza sebe je ostavio trogodišnjeg sina Fridriha II, ženu Konstancu i rasulo u carstvu.²⁵

²³ D. Abulafia, *Frederick II*, 79-81.

²⁴ *Isto*, 81-82; C. Пејнтер, *nav. delo*, 325.

²⁵ D. Abulafia, *Frederick II*, 83-85.

2. Fridrihov život od rođenja do 1227. godine

2.1 Fridrihov život do punoletstva

Fridrih II Hoenštaufen je rođen 26. decembra 1194. u gradiću po imenu Jezi u Ankonitanskoj marci, samo dan nakon što je njegov otac krunisan za kralja Sicilije. Na rođenju je dobio ime Konstantin, koje je verovatno naglašavalo njegovo carsko rođenje i normansko nasleđe. Kasnije na krštenju je dobio drugo ime, Fridrih Rožer, ime koje je podjednako naglašavalo njegovo germansko i normansko nasleđe.²⁶

Fridriha II su od početka njegovog života okruživale razne priče i proročanstva. Tutor Hajnriha VI, Godfri iz Viterba, je slavio Fridriha II kao dugo očekivanog budućeg kralja celoga sveta koji će ujediniti zapad i istok kao što je Sibila predskazala. Takođe, kružile su priče da su i istok i zapad plakali od radosti zbog Fridrihovog rođenja. Kanije je sam Fridrih II, Jezi, grad u kojem je rođen, nazivao svojim Vitlejemom, a svoju majku je izjednačavao sa majkom božijom. Hajnrih VI je umro 1197. kada je Fridrihu II bilo samo tri godine. Malog Fridriha je očeva smrt zatekla dok je bio sa svojim stricem Filipom Švapskim na putu za Nemačku gde je trebalo da se izvrši Fridrihovo krunisanje za kralja Nemačke. Međutim, pobune koje su zahvatile Italiju nakon Hajnrihove smrti naterali su ih na povratak u Italiju. Ovo je sprečilo Fridrihovo krunisanje.²⁷

Fridrih II se vratio kod svoje majke na Siciliju. Smrt Hajnriha VI je izazvala vakum vlasti u njegovom carstvu. Pojavilo se više pretendencija na Hajnrihov presto. Prvi je bio Hajnrihov brat i Fridrihov stric Filip Švapski, a drugi Oton od Brunzvika iz dinastije Velfa. Nastao je sukob kada su obojica bili izabrana za kralja Nemačke.²⁸

Za to vreme na Siciliji je vlast preuzela Hajnrihova udovica, Fridrihova majka Konstanca, kraljica Sicilije. Odmah je proterala nemačke plemiće na čelu sa Markvardom iz Anvajlera sa Sicilije. Zatim je bacila u zatvor sicilijanskog kancelara, Valtera od Paleara, biskupa Troje, starog protivnika normanske dinastije. Konstanca je htela da prekine bilo kakvu konekciju malog Fridriha

²⁶ D. Abulafia, *Frederick II*, 89-90.

²⁷ Isto, 90; E. Kantorowicz, *Frederick The Second 1194-1250*, Frederick Ungar Publishing Co., New York, 1957, 3-5, 13.

²⁸ E. Kantorowicz, *Frederick The Second 1194-1250*, 13; D. Abulafia, *Frederick II*, 91.

II sa Nemačkom. Ona je mrzela Nemce i u nemačkoj kruni je videla samo neprestanu borbu i opasnost za svog sina. Htela je da Fridrih II bude kralj Sicilije, ali ne i Nemačke.²⁹

Fridrih II je 1198. u Palermu krunisan za kralja Sicilije. Konstanca je iz svih dokumenata izdatih u ime mladog kralja izostavila titulu *rex Romanorum* i na taj način se u Fridrihovo ime odrekla pretenzija na nemački presto. Zbog njene anti-nemačke politike kraljevstvo je ubrzo zahvatilo stanje haosa. Ona nije mogla da se izbori sa novonastalom situacijom i morala je da zatraži pomoć sa strane. U pomoć joj je pritekao papa Inoćentije III.³⁰

Mladi rimski advokat Lotar de Senji je izabran za papu 1198. i tom prilikom je uzeo ime Inoćentije III. On je papsku vlast doživljavao i praktikovao čvršće nego i jedan drugi papa pre i posle njega. On je smatrao da je Bog ustanovio dva velika dostojanstva koja će brinuti o čovečanstvu, dostojanstvo, koje je on smatrao većim, trebalo je da brine o ljudskim dušama, dok je drugo, manje dostojanstvo, trebalo da brine o njihovim telima. Ta dostojanstva su bila veće, duhovno, koje se ogledalo u papskoj vlasti, i manje, svetovno, koje se ogledalo u kraljevskoj vlasti. Takođe, smatrao je da manje dostojanstvo tj. kraljevska vlast svoju moć dobija od papske vlasti. Ova teorija papske vlasti i njeno praktikovanje je stavilo Inoćentija III u red najmoćnijih srednjovekovnih papa, ako ne i najmoćnijeg. Kao i njegovi prethodnici, Inoćentije III je želeo Siciliju odvojenu od Svetog rimskog carstva i u tom pogledu njegovi i Konstancini interesi su se poklapali.³¹

Papa je skupo naplatio svoju podršku. Inoćentije III je postao sizeren mladog kralja Sicilije i njegov zaštitnik. Zauzvrat, Konstanca je pristala na Konkordat o ukidanju nezavisnosti sicilijanske crkve i većine crkvenih privilegija koje je posedovao kralj Sicilije. Inoćentije III je takođe trebalo da dobije i godišnji prihod od trideset hiljada tarena. Posledica ovog konkordata je bilo napuštanje centralnih principa kraljevske autonomije koju je razvio Rožer II, Konstancin otac. Konstanca je brigu nad Fridrihom poverila kraljevskom savetu koji su činili četiri nadbiskupa na čelu sa Valterom od Paleara koji je na nagovor pape oslobođen iz zatvora. Konstanca nije dugo poživela, umrla je 1198. godine. Inoćentije III je ostao jedini zaštitnik četvorogodišnjeg Fridriha i kraljevstva Sicilije.³²

²⁹ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 15.

³⁰ *Isto*, 15-16.

³¹ D. Abulafia, *Frederick II*, 94.

³² *Isto*, 93; E. Kantorowicz, *nav. delo*, 15-17.

Prvi zadatak Inoćentija III je bio da se obračuna sa Markvardom iz Anvajlera. Markvard je nakon što je proteran sa Sicilije zavladao Ankonitanskom markom. On je tvrdio da je on legitimni regent kraljevstva Sicilije, i izvršio je invaziju na Siciliju. Inoćentije III nije imao vojna sredstva za odbranu Sicilije i zbog toga je rešio da proklamuje krstaški rat protiv Markvarda.³³

Protivnici Markvarda će nositi krst i dobiće iste privilegije koje su dobijali krstaši boreći se u Palestini protiv muslimana. Krstaški ratovi su se vodili i ranije, ali rat protiv Markvarda je bio novina koju je uveo Inoćentije III. Naime, ovo nije bio rat proklamovan u cilju borbe protiv nevernika, već rat koji je imao za cilj odbranu papinih interesa u Italiji i na Siciliji. Ova novina će se ustaliti kod Inoćentijevih naslednika koji će ovakve „političke“ krstaške ratove redovno voditi protiv Fridriha II.³⁴

U nemirnim godinama koje su nastupile, Fridrihova sudbina je bila da prelazi iz ruke u ruku raznih ličnosti koje su težile da zavladaju kraljevstvom. Onaj ko drži Fridriha II poseduje i legitimitet svoje vlasti nad kraljevstvom. Iznenada, Markvard umire 1202. godine. To, međutim nije okončalo nemačku prevlast na ostrvu. Razni Markvardovi naslednici će držati Fridriha II, a samim tim i vlast na Siciliji sve do 1207. kada će se na ostrvo vratiti Valter od Paleara.³⁵

Tokom ovih događaja na Siciliji tinjao je sukob Inoćentija III i Filipa Švapskog. Filip Švapski je želeo da povрати nemačku vlast u centralnoj Italiji i da preko Fridrihove krune proširi svoj uticaj na južnu Italiju kako bi izvršio još veći pritisak na papu. Takođe, imao je i planove da oženi Fridriha II sa pripadnicom vojvodske kuće Brabant. Ovakva diplomatija Filipa Švapskog je naterala papu na sporazum sa njim. Međutim, uspon Filipa Švapskog je prekinula njegova smrt 1208. godine. Filipova smrt nije značila i kraj prava Hoenštaufena na nemački presto, jer ostao je poslednji iz dinastije Hoenštaufen, Fridrih II, kralj Sicilije.³⁶

³³ D. Abulafia, *Frederick II*, 94-96.

³⁴ *Isto*, 98-99; K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 346.

³⁵ D. Abulafia, *Frederick II*, 101-104; E. Kantorowicz, *nav. delo*, 26, 29.

³⁶ *Isto*, 105; *Isto*, 35.

2.2 Sukob Fridriha II i Otona IV

Fridrih II je 1208. napunio 14 godina i samim tim postao punoletan. Inoćentije III je ostao Fridrihov sizeren, ali je prestao da bude njegov staratelj. Pre nego što je Inoćentije III prestao da bude njegov staratelj, potrudio se da oženi Fridriha II Konstancom iz kuće Aragon. Nakon ovoga se papa povukao i pustio Fridriha samostalno vlada.³⁷

Period od smrti Hajnriha VI pa sve do Fridrihovog punoletstva je doveo do erodiranja kraljevske vlasti i kraljevskog domena. Mnogi lokalni baroni su stekli posede na račun kraljevskog domena za vreme dok je Fridrih II bio maloletan. Fridrih II je želeo da povrati svoje posede i da učvrsti vlast.

Za to vreme u Nemačkoj, smrt Filipa Švapskog je učinila Otona od Brunzvika jedinim kraljem Nemačke. Inoćentije III je bio zadovoljan jer se oslobodio Filipa Švapskog i prihvatio je da kruniše Otona za cara. Naravno papa nije radio ništa bez interesa, pristao je da kruniše Otona pod uslovom da Oton prizna slobodne crkvene izbore u Nemačkoj, da prizna Siciliju za papski feudalni posed, da obeća da je neće ubuduće napasti, i na kraju da se odrekne carskih teritorija u centralnoj Italiji u korist pape. Oton je prihvatio sve uslove i papa ga je u Rimu krunisao za cara na jesen 1209. godine.³⁸

Inoćentije III je ispunio sve svoje želje i napokon odvojio Siciliju od Svetog rimskog carstva. Međutim, nakon krunisanja Otona IV za cara, Oton IV je pogazio svako obećanje koje je dao. Novi car je krenuo da uređuje prilike u italijanskim gradovima u centralnoj Italiji. U isto vreme, shvatio je da Sicilija u stvari nije papski feudalni posed već integralni deo Rimskog carstva te je počeo da planira invaziju na Siciliju.³⁹

Fridriha II je spasila diplomatska intervencija Inoćentija III. Papa je ekskomunicirao cara i oslobodio careve podanike vazalne zakletve. Poslao je pisma nemačkim biskupima sa ciljem da biskupi stvore opoziciju Otonu IV, što i nije bilo tako teško, a zatim je stupio u kontakt sa francuskim kraljem Filipom II Avgustom.⁴⁰

³⁷ D. Abulafia, *Frederick II*, 106.

³⁸ *Isto*, 109; E. Kantorowicz, *nav. delo*, 47.

³⁹ *Isto*, 110-111; *Isto*, 47.

⁴⁰ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 49.

Filip II Avgust je još pre ovih događaja bio u neprijateljskom odnosu sa kućom Velfa. Oton je bio rođak Džona bez Zemlje, engleskog kralja i velikog protivnika Filipa II Avgusta. Ovi Inoćentijevi napori su doveli do sastanka onih nemačkih kneževa koji su bili protiv dinastije Velfa u Nirmbergu septembra 1211. godine. Na tom sastanku kneževi su zbacili Otona IV i za novog kralja Nemačke proglasili Fridriha II Hoenštaufena, kralja Sicilije. Ovaj revolt u Nemačkoj i proglašenje Fridriha za kralja je nateralo Otona IV da napusti svoje planove o invaziji Sicilije i da u panici krene na sever u Nemačku. Fridrih II je mogao da odahne. Šta više, njemu stiže poziv iz Nemačke da dođe da preuzme presto. Do kraja života Fridrih je ove događaje smatrao božanskim čudom.⁴¹

Inoćentije III nije imao puno izbora i morao je da podrži Fridriha II. Međutim, papa je morao da se prvo obezbedi. Zbog opasnosti da Fridrih II ujedini krune Sicilije i Nemačke, papa je od Fridriha tražio da se Fridrihov sin Hajnrih, koji samo što se rodio, bude krunisan za kralja Sicilije. Fridrih je mnogo dugovao papi i sada je bio red da mu se oduži, pristao je na krunisanje sina Hajnriha za kralja Sicilije i na obnovu konkordata koji je njegova majka Konstanca još davno sklopila sa Inoćentijem III. Bez para, ljudstva, znanja nemačkog jezika i u milosti papine podrške, Fridrih II je krenuo na sever kako bi stekao carstvo za sebe. Prva stanica na njegovom putu bio je Rim. Tamo su ga uz sve počasti dočekali papa Inoćentije III, kardinali, senat i rimski narod koji ga je pozdravio kao rimskog cara. U Rimu Fridrih II je učinio omaž i položio zakletvu vernosti papi, zauzvrat je od njega dobio novac za putovanje.⁴²

Fridriha II je dalje put odveo kroz severnu Italiju i Švajcarsku do grada Konstanca u Nemačkoj. On je uspeo da zauzme ovaj grad pre Otona IV. Vest da je Fridrih II stigao u Nemačku i da je zauzeo Konstanc je krenula da se širi i mnogi gradovi su krenuli da otvaraju svoje kapije Fridrihu. Ovaj uspeh je Fridriha II samo još više ubedio da je vođen božanskom rukom u ostvarivanju svojih prava i uspostavljanju jedne nove ere.⁴³

Fridrih II je sticao sve više pristalica u čemu mu je pomogla politika koju je krenuo da sprovodi u Nemačkoj. Krenuo je da deli novac i carsku imovinu svojim sledbenicima i predstavio

⁴¹ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 49, 52-53.

⁴² *Isto*, 55-56; D. Abulafia, *Frederick II*, 114.

⁴³ *Isto*, 56-59; *Isto*, 115-117.

se kao zaštitnik prava nemačkih kneževa i gradova. U samo par nedelja Fridrih je ovladao čitavom južnom Nemačkom.⁴⁴

Na saboru prinčeva koji je održan u Frankfurtu 5. decembra 1212. Fridrih II bio je još jednom formalno izabran za kralja, a krunisan je u Majncu četiri dana kasnije. Međutim, krunisan je bez carskih regalija koje su bile kod Otona IV. Takođe, nije krunisan ni u carskom gradu Ahenu koji je bio u Otonovom posedu. Presudan udarac Fridrihovom suparniku iz dinastije Velfa nije zadao sam Fridrih II, već Fridrihov saveznik Filip II Avgust, francuski kralj.⁴⁵

Do sudara između Francuza sa jedne strane i Engleza i Otona sa druge, dolazi kod Buvina 27. jula 1214. godine. Francuski kralj je kod Buvina razbio englesko-velfsku koaliciju i rešio sve Fridrihove probleme. Fridrih II i Filip II Avgust nisu bili jedini profiteri bitke kod Buvina, to je bio i papa Inoćentije III. Fridrih II je papi predao kontrolu nad crkvom u Nemačkoj i vratio mu oblasti u centralnoj Italiji. Papska vlast dolazi do svog vrhunca.⁴⁶

Inoćentije III u Lateranu 1215. saziva crkveni sabor, najveći od osnivanja crkve. Na tom saboru je trebalo, između ostalih stvari, da se reši pitanje nasleđa nemačke krune. Sabor je doneo odluku o zbacivanju Otona IV u korist Fridriha II. Ovde je napravljen bitan presedan, a to je zbacivanje rimskog cara od strane crkvenog sabora. Ubrzo nakon sabora, najmoćniji papa srednjeg veka, Inoćentije III, umro je na vrhuncu svoje moći 1216. u Perudi u svojoj pedesetšestoj godini.⁴⁷

2.3 Fridrihovo krunisanje u Ahenu

Poslednjih godina svog života, Inoćentije III se posvetio promovisanju novog krstaškog rata. On je želeo da ovaj krstaški rat ne vode sekularne sile, već da na njegovom čelu bude crkva, pa možda i sam Inoćentije III kao vođa pohoda. On je čitavom hrišćanskom svetu slao enciklike i propovednike kako bi propovedali novi krstaški rat. Za to vreme Fridrih II se dokopao Ahena, antičkog sedišta Zapadnog rimskog carstva. Ahen je bio veoma važan grad za nemačke kraljeve. Nijedan nemački kralj nije mogao da polaže pravo na vlast i titulu rimskog cara dok nije bio

⁴⁴ D. Abulafia, *Frederick II*, 118-119; E. Kantorowicz, *nav. delo*, 62-63.

⁴⁵ *Isto*, 119; *Isto*, 63, 68.

⁴⁶ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 68-70.

⁴⁷ *Isto*, 70-71.

pomazan i krunisan u Ahenu i dok nije seo na tron Karla Velikog. Fridrih je krunisan u Ahenu 25. jula 1215. godine.⁴⁸

Ovo krunisanje u Ahenu je uspostavilo Fridriha II kao naslednika zapadnih rimskih careva. Sam Fridrih II je računao početak svoje vladavine od krunisanja u Ahenu.⁴⁹

Fridrih II je odmah nakon krunisanja na iznenađenje svih uzeo krst, zavetovao se u krstaškom maniru, i pristupio regrutovanju vitezova i prinčeva za novi krstaški pohod. Mnogi prinčevi su krenuli njegovim stopama i pristupili pohodu. Sledeći dan, Fridrih II je proveo tako što je slušao krstaške propovedi u ahenskoj katedrali i ubedio je mnoge da pristupe pohodu. Inoćentije III nije sa oduševljenjem gledao na ovaj Fridrihov potez, jer je na ovaj način vođstvo nad pohodom uzeo iz papinih ruku i preuzeo na sebe. Ne zna se da li je uzimanje krsta i učestvovanje u pohodu Fridrih II planirao ili ne. Papa je kasnije izjavio da je on to uradio bez konsultovanja sa papstvom. Takođe, nije poznato da li je neko u njegovom okruženju znao šta će Fridrih uraditi, zbog toga čak postoji mogućnost da mu je ta ideja sinula tokom intenzivne i emotivne službe njegovog krunisanja.⁵⁰

Postavlja se pitanje : *Šta je navelo Fridriha da u ovom trenutku uzme krst i izrazi nameru da krene u pohod i šta je nameravao sa tim da postigne ?*

Fridrih je tek stupio na presto, a njegov suparnik Oton IV je još bio živ i na slobodi. Situacija uopšte nije bila povoljna za potez koji je Fridrih preuzeo. Postoje različiti motivi u tumačenju Fridrihovog postupka koji ne isključuju jedan drugi.

Fridrih II je smatrao da je na svom putu od Sicilije do Nemačke bio vođen božanskom rukom. Postoji nagoveštaj da je učestvovanjem u krstaškom pohodu on želeo da se oduži Bogu. Na to nagoveštava Fridrihovo pismo koje je nastalo nekoliko godina nakon krunisanja u kome on kaže da je u krstaškom pohodu video način da se oduži Bogu za poklone koje nam je darovao. Takođe, kasnije je izjavio da mu se činilo razumno i prikladno da krene putem Karla Velikog i njegovih predaka.⁵¹

⁴⁸ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 71-72; D. Abulafia, *Frederick II*, 120.

⁴⁹ *Isto*, 71-72; *Isto*, 120.

⁵⁰ *Isto*, 73; *Isto*, 121.

⁵¹ *Isto*, 73; *Isto*, 121.

Karlo, pored toga što je bio zaštitnik papstva i obnavljač Zapadnog rimskog carstva, bio je i krstaš koji je vodio ratove protiv pagana u istočnoj Evropi i u Španiji. Model Karla Velikog, ujedno kao cara i kao krstaša, kao i sećanje na svog dedu Fridriha I Barbarosu koji je bio vođa III krstaškog rata u kojem je i poginuo, izvršilo je dubok uticaj na Fridriha II tokom krunisanja u Ahenu. Možda je na njega uticalo i sećanje na njegovog oca Hajnriha VI koji je isto planirao svoj krstaški pohod i koji je u kraljevstvu Sicilije video strateški značaj u svojim planovima za pohod na Svetu zemlju.⁵²

Fridrih II je uzimanje krsta i krstaški pohod video kao zamenu za akt žrtvovanja na krstu. Akt uzimanja krsta je za krstaša bio od ogromne simboličke važnosti. Krst koji su krstaši uzimali je predstavljao krst iskupljenja, onaj isti krst koji je podignut na Golgoti izvan Jerusalima, koji je pronašla Jelena, majka Konstantina Velikog, i koji je 1187. Saladin zajedno sa Jerusalimom uzeo.⁵³

Krst i Jerusalem je trebalo hitno povratiti. Ko je bio bolji kandidat od Fridriha II Hoenštaufena koji je uz malo truda za veoma kratko vreme zauzeo Nemačku i povratio svoje nasleđe. Takođe, Fridrihov akt može da se posmatra i kao deo njegove državne politike. Naime njega je papa smatrao za „dečaka iz Apulije“ kojeg je on učinio kraljem. Ova slika se raspala onog trenutka kada je Fridrih II samoinicijativno uzeo krst, čega je novi kralj verovatno bio svestan. Uzimanje krsta, bez konsultovanja sa papom, ukazuje na to da vođstvo nad jednim krstaškim pohodom leži u sekularnoj vlasti u vidu cara, koliko i u duhovnoj u vidu pape. Ovaj događaj je u srži sukoba između pape i Fridriha krajem treće decenije XIII veka, jer papa nikad nije zaboravio na Fridrihovu zakletvu.⁵⁴

2.4 Carsko krunisanje Fridriha II i V krstaški rat

Posle smrti Inoćentija III, 1216. na papski presto je došao Honorije III. Novi papa bio je generalno pomirljiv i voljan za saradnju sa Fridrihom II. Honoriju je kao i Fridrihu na umu bio krstaški pohod. Fridrihovo uzimanje krsta u početku nije izazvalo puno entuzijazma u Rimu. Inoćentije III je planirao da on bude vođa tog pohoda i ignorisao je Fridriha. Bez konsultacije sa

⁵² D. Abulafia, *Frederick II*, 120-121.

⁵³ *Isto*, 121.

⁵⁴ *Isto*, 121-122; E. Kantorowicz, *nav. delo*, 73.

Fridrihom, Inocentije III je, dok je još bio živ, zakazao početak krstaškog pohoda za 1. jul 1217. godine. Ovaj datum je isključivao Fridriha II, jer je Oton IV i dalje bio živ i Fridrih nikako nije mogao da napusti Nemačku. Iako je crkva prvo isključila Fridriha II iz ovog pohoda to će se uskoro promeniti.⁵⁵

Krstaši koji su krenuli na ovaj pohod, u Palestini su za svog vođu izabrali Žana Brijenskog, kralja jerusalimskog kraljevstva. Ova krstaška vojska je zaključila da ne može da osvoji Jerusalim, pa je rešila da se okrene Egiptu i da pokuša da osvoji Damijetu, značajnu egipatsku luku koju bi onda kasnije mogli da zamene za Jerusalim. Njihov plan je uspeo. Krenuli su da opsedaju grad i uskoro im je stigla ponuda od egipatskog sultana, da napuste Egipat u zamenu za svu zemlju Jerusalimskog kraljevstva do reke Jordan. Međutim, papski legat u krstaškoj vojsci je odbio ovu primamljivu ponudu. Nakon velikih poteškoća, krstaši su u novembru 1219. uspeali da zauzmu Damijetu. Zauzimanje ovog grada je krstaše koštalo velikog broja vojnika, novac je takođe ponestajao, a u samoj vojsci je tinjao sukob između Žana Brijenskog i papskog legata Pelagija. U takvim okolnostima krstaši su se okrenuli Fridrihu II za pomoć, a tada se i papa setio da je i on bio krstaš.⁵⁶

Za to vreme Fridrih II je sređivao prilike u Nemačkoj. Pretnja Otona IV se ugasila sama od sebe. Oton IV je umro u maju 1218. godine. Pre nego što je umro, on je svom bratu Hajnrihu ostavio simbole carske moći uključujući i sveto koplje i krunu Otona Velikog, sa zadatkom da ih nakon njegove smrti preda onome koga nemački kneževi izaberu. U slučaju da oni prihvataju Fridriha II od Hoenštaufena, Hajnrih je simbole trebao da preda Fridrihu.⁵⁷

Fridrih II je u leto 1219. dobio ove simbole. Na ovaj način vojnik krsta, Fridrih II od Hoenštaufena, je posedovao koplje za koje se pričalo da je probolo Isusa Hrista na njegovom raspeću i carsku krunu otonskih vladara, koju su nosili Fridrihov otac i deda i koja je bila ukrašena emajlima koji su podsećali na Davida i Solomona.⁵⁸

Fridrih II je sada imao samo dva cilja u glavi, krunisanje za cara u Rimu i krstaški pohod. Oba cilja su uključivala papu. Fridrih II nije sačekao papu da ga pozove u pomoć krstašima u Egiptu.

⁵⁵ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 96-97; D. Abulafia, *Frederick II*, 127.

⁵⁶ C. Пејнтер, *nav. delo*, 250; E. Kantorowicz, *nav. delo*, 97; A.V. Murray, *The Crusades: An Encyclopedia*, ABC-CLIO, Santa Barbara, 2006, 430-431.

⁵⁷ D. Abulafia, *Frederick II*, 127.

⁵⁸ *Isto*, 127.

On je rešio da sazove sabor u Magdeburgu u martu 1219., kako bi se izabrao regent koji će vladati u njegovom odsustvu. Fridrih je onda zatražio od pape da ekskomunicira sve krstaše koji su odlagali svoj polazak i da stavi pod svoju zaštitu carskog regenta koji bi vladao carstvom dok je car odsutan. Krstašima je dat rok do 24. juna 1219. godine.⁵⁹

Pre Fridrihovog odlaska u krstaški pohod trebalo je papa da ga kruniše u Rimu za cara. Obojica su bili nestrpljivi da se krunisanje obavi i da Fridrih II krene u pohod, ali Fridrih je put u Rim konstantno odlagao. Prvo je prekršio rok koji je sam postavio, pod izgovorom da mu treba još vremena za pripreme. Papa mu je pomerio rok do 29. septembra iste godine. Kada je došao septembar Fridrih II je zbog pitanja krunisanja svoga sina Hajnriha tražio novo pomeranje. Honorije III je opet uvažio njegov zahtev i pomerio pocetak pohoda na 21. mart 1220. godine. Fridrih II ni 1220. nije bio spreman za pohod. Postojala je opasnost da će upasti u svoju zamku i biti ekskomuniciran zbog konstantnog odlaganja svog polaska u pohod na sta ga je Honorije i upozorio.⁶⁰

Zbog čega je Fridrih odlagao svoj pohod ?

Postojala su tri važna pitanja koje je Fridrih II morao da reši pre svog odlaska. Trebalo je da postigne sporazum sa papom povodom Sicilije, da organizuje administraciju carstva tokom svog odsustva i da obezbedi izbor svog sina Hajnriha za kralja Nemačke. Papstvo se najviše plašilo unije Sicilije sa svetorimskim carstvom. Zbog toga je Inoćentije III udesio da Fridrihov sin Hajnrih bude krunisan za kralja Sicilije. Fridrih II je takođe morao da prizna papstvu feudalna prava nad Sicilijom i da obeća, da će se na svom krunisanju odreći svojih prava nad Sicilijom u korist svog sina. Sa približavanjem dana kad će Fridrih II biti krunisan za cara i kad će krenuti u pohod, približavao se i dan kad će morati formalno da se odrekne svojih prava nad Sicilijom. Međutim, Fridrih nije nameravao da to dozvoli. U Nemačkoj se takođe posvetio organizaciji administracije koja bi funkcionisala dok je on u svom pohodu.⁶¹

Fridrih je nakon krunisanja u Ahenu pozvao svoju ženu, kraljicu Konstancu i svog sina Hajnriha da dođu u Nemačku. Malom Hajnrihu, kralju Sicilije, Fridrih je 1217. dodelio titulu vojvode Švapske, a 1219. ga je načinio regentom burgundskog kraljevstva. Zatim je počeo da

⁵⁹ D. Abulafia, *Frederick II*, 127; E. Kantorowicz, *nav. delo*, 97.

⁶⁰ *Isto*, 128; *Isto*, 98; K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 433.

⁶¹ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 98-99.

nagovara nemačke kneževe da izaberu Hajnriha za kralja Nemačke. Kao i svaki car, Fridrih II je želeo da za svog života obezbedi naslednika iz svoje loze. Kako bi Fridrih II izdejstvovao Hajnrihovo krunisanje, on je nemačkim kneževima dao niz ustupaka i kraljevskih povlastica. I proleća 1220. u Frankfurtu, Hajnrih je krunisan za kralja Nemačke.⁶²

Na ovaj način je Fridrih II maestralno jednim potezom rešio i pitanje Sicilije i uspostavio je dinastiju Hoenštaufen. Personalna unija Sicilije i carstva koje je Fridrih II trebao da se odrekne na krunisanju, sada je ostvarena kroz Hajnriha VII koji je bio krunisani kralj i Nemačke i Sicilije. Ovim potezom Fridrih II nije prekršio nijedan dogovor sa papstvom jer ih je sklopio u svoje ime i u njima se nije spominjao Hajnrih VII. Takođe, Fridrih nije prisustvovao Hajnrihovom krunisanju kako bi mogao da se opravda da se krunisanje desilo u njegovom odsustvu i bez njegovog znanja i da su kneževi ti koji su odgovorni za krunisanje, a ne on. Kako bilo, papstvo je nevoljno moralo da se pomiri sa situacijom u kojoj su njegovi najveći strahovi ponovo obnovljeni.⁶³

Nakon ovoga je sve bilo spremno za Fridrihov put u Rim, na koji je krenuo u avgustu 1220. godine. Na tom putu je trebalo da prođe kroz uvek nemirnu severnu Italiju. Međutim, sve je prošlo mirno, gradovi Lombardije su priznali Fridriha II, čak i Milano, večiti protivnik Hoenštaufena. Fridrih je kao car potvrdio prava i privilegije gradova u severnoj Italiji.⁶⁴

Nakon toga je nastavio put ka Rimu u koji je stigao u novembru 1220. godine. Pre nego što je Fridrih II ušao u grad, Honorije III je Fridrihu poslao poslanstvo sa zadatkom da od njega izdejstvuje konačno obećanje, da se kruna Sicilije neće ujediniti sa carskom krunom, da je Sicilija nasledni posed Fridrihove majke Konstance i da kao takav nije deo rimskog carstva, da Sicilija ostaje papski vazal, da na njoj neće postavljati strane zvaničnike i da će imati svoj poseban kraljevski pečat.⁶⁵

Fridrih II je sve ovo obećao papi. Njemu je bilo važno da je personalna unija carstva i Sicilije očuvana. S druge strane ovaj sporazum pokazuje da se crkva oficijalno pomirila sa personalnom unijom carstva i Sicilije.⁶⁶

⁶² E. Kantorowicz, *nav. delo*, 99-100.

⁶³ *Isto*, 100-102.

⁶⁴ *Isto*, 104-105.

⁶⁵ *Isto*, 106; D. Abulafia, *Frederick II*, 136-137.

⁶⁶ D. Abulafia, *Frederick II*, 136-137.

Fridrih II je krunisan za cara u bazilici Svetog Petra 22. novembra 1220. godine. Na krunisanju Fridrih II je još jednom uzeo krst, ovog puta iz ruke kardinala Uga od Ostije, koji će kasnije postati papa Grgur IX. Fridrih II se takođe obavezao da će do avgusta 1221. krenuti u pohod, a da će u međuvremenu poslati pomoć krstašima.⁶⁷

Nakon krunisanja Fridrih II se uputio na jug u kraljevstvo Siciliju. Na Siciliji je i dalje vladao kaos koji je započet smrću Viljema II 1189. godine.⁶⁸

Fridrih je težio da uspostavi sicilijansku monarhiju u duhu svoga dede Rožera II. Na kontinentalnom delu kraljevstva ukrotio je barone koji su mu se usprotivili, a na samom ostrvu je morao da se obračuna sa muslimanima.⁶⁹

Problem sa muslimanima na Siciliji je što su uglavnom živeli na brdima, u teško pristupačnim predelima koje je teško kontrolisati. Zbog toga je Fridrih II došao na ideju da sve preostale muslimane na Siciliji, nekih petnaest do dvadeset hiljada, deportuje u Apuliju u grad Lučeru. Fridrih II je prihvatio da muslimani ispovedaju Islam. Njima je u Lučeri bilo dozvoljeno da ispovedaju islamsku veru kao i da sprovode islamske zakone. Fridrih je zavoleo ovu muslimansku koloniju. On je cenio to što čak ni posle sto pedeset godina hrišćanske vlasti na Siciliji oni nisu promenili veru. Na taj način oni su činili potencijalno jaku borbenu jedinicu koju bi on mogao da iskoristi. Bili su Fridrihove sluge koje su samo njemu dugovali odanost, i što je još važnije, papa nad njima nije imao nikakav uticaj. Postali su njegova stajaća vojska, uvek spremna na akciju, odana samo njemu kao čuvaru njihove vere. Fridrih II je čak imao muslimanske telohranitelje koji su ga uvek pratili pa čak i na krstaški pohod u Jerusalim. Sa ovom deportacijom 1223. istorija Islama na Siciliji se završila zauvek.⁷⁰

Sve ovo je omelo Fridriha II da aktivno učestvuje u V krstaškom pohodu, iako je obećao da će to učiniti do leta 1221. godine. On je u pomoć krstašima kod Damijete poslao samo dve flote, pod vođstvom admirala Enrikea od Malte. Međutim oni su zakasnili. Krstaši su u međuvremenu

⁶⁷ D. Abulafia, *Frederick II*, 137-139; E. Kantorowicz, *nav. delo*, 108.

⁶⁸ *Isto*, 139; *Isto*, 112.

⁶⁹ D. Abulafia, *Frederick II*, 140, 145.

⁷⁰ *Isto*, 147-148, 157; E. Kantorowicz, *nav. delo*, 129-131.

odlučili da pokušaju da osvoje Kairo, ali ih je na tom putu zadesila katastrofa, morali su da kapituliraju i predaju Damijetu. Ovim krstaškim porazom je završen V krstaški rat.⁷¹

2.5 Sabor u San Đermanu i Fridrihova ženidba

Krivica za neuspeh u V krstaškom ratu je pala na one koji su najmanje bili krivi, cara i papu. Zbog toga su rešili da se iskupe novim krstaškim pohodom na istok. Kako bi isplanirali novi pohod, Fridrih II i Honorije III su se marta 1223. sastali u Ferentinu. Na ovom sastanku Fridrih II se obavezao da će krenuti u pohod 1225. godine. On je krenuo ka južnoj Italiji da organizuje flotu za ovaj pohod i objavio je da će svako ko se odluči da krene u pohod dobiti besplatan transport. Fridrih II je do proleća 1224. za pohod obezbedio, pedeset transportnih brodova i sto galija, koji su imali kapacitet za deset hiljada pešaka i dve hiljade vitezova. S druge strane Honorije III se takođe angažovao, poslao je propovednike širom Evrope da propovedaju krstaški pohod. U propovedanju pohoda je učestvovao i Žan Brijenski, kralj Jerusalima. Žan je posećivao kraljevske dvorove širom Evrope, tražeći pomoć. Međutim, bilo je malo verovatno da će Fridrih II moći da krene u pohod 1225. godine.⁷²

Propovedanje krstaškog pohoda nije urodilo plodom, odziv je bio slab. Francuska je bila zaokupljena Albinižanskim pohodom i neprijateljstvom sa Engleskom. S druge strane Englezi su bili isto zaokupljeni Francuzima kao i unutrašnjim sukobima. Španija je bila okupirana svojom borbom sa muslimanima. Fridrih II je papi poslao svog prijatelja, velikog majstora tevtonskih vitezova, Hermana od Salce, kako bi ga upoznao sa ovom situacijom. Honorije III je preduzeo izvesne mere da podstakne narod Evrope da se priključi pohodu. U Nemačku je poslao kao svog legata, kardinala Konrada od Porta. Francuskom kralju Luju VIII je poslao pismo sa instrukcijama da naredi francuskim krstašima da se pridruže Fridrihovom pohodu. Papa je pokušao da okonča i neprijateljstvo između Engleske i Francuske kao i neprijateljstvo Rajmonda VII Tuluskog sa crkvom. Ovi Honorijevi pokušaji nisu urodili plodom. Na početku XIII veka, ideja masovnog krstaškog pohoda zasnovanog na narodnom entuzijazmu je zamenjena idejom pažljivo isplaniranog

⁷¹ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 136.

⁷² D. Abulafia, *Frederick II*, 148-149; K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 439.

pohoda, sa organizovanim vođstvom, izabranim ciljem i bliskom vezom papstva sa krstaškom armijom.⁷³

Ovakav je trebao da bude Fridrihov pohod, zasnovan na materijalnim resursima južne Italije, organizovanom vojskom potpomognutom novcem iz Nemačke i severne Italije.⁷⁴

Honorije III je shvatio da organizovanje ovakvog pohoda nije zadatak koji može brzo da se obavi i prihvatio je da početak pohoda nije izvodljiv za 1225. godinu. Kako bi se dogovorili oko novog datuma polaska, 1225. sazvan je sabor u San Đermanu. Na saboru je za novi datum polaska u pohod određen 15. avgust 1227. godine. Pored toga dogovoreno je da će Fridrih povesti hiljadu vitezova na istok, da će ih izdržavati tamo dve godine i da će pripremiti transport za još dve hiljade vitezova. U slučaju da Fridrih ne krene u pohod na vreme, moraće da plati sto hiljada unci zlata i biće ekskomuniciran. Fridrih je stavio desnu ruku na jevanđelja i zakleo se da će krenuti u pohod 15. avgusta 1227., ovim je dogovor zapečaćen.⁷⁵

Fridrih je u San Đermanu uspeo da još jednom odloži svoj krstaški pohod, međutim cena je bila velika. Uslovi koji su mu nametnuti su bili surovi. Fridrih je morao da založi resurse svog carstva do svog limita i preuzeo je kao ličnu odgovornost teret koji je trebao da nosi ceo hrišćanski svet.⁷⁶

Na sastanak u Ferentinu 1223., sa istoka je došao Žan Brijenski, kralj Jerusalima, da i on učestvuje u planovima za novi pohod. Žan je kraljevsku krunu dobio putem braka sa Marijom Montferatskom koja je bila naslednica jerusalimskog kraljevstva. Nakon njene smrti postao je regent i vladao je umesto njihove ćerke Izabele II.⁷⁷

Fridrihova žena Konstanca je umrla 1222. i on je ostao udovac. Papa je rešio da iskoristi Konstancinu smrt i da ojača Fridrihove veze sa Jerusalimom putem braka Fridriha i Izabele. Fridrih II je pristao na brak sa Izabelom jer je u miraz donela krunu jerusalimskog kraljevstva. Brak je proslavljen u Brindiziju novembra 1225. godine. Fridrih je poslao flotu brodova u Akru po nevestu. Izabela je svečano zaručena Fridrihu u crkvi Svetog Krsta u Jerusalimu. Prsten na njenu ruku je

⁷³ K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 439-440; D. Abulafia, *Frederick II*, 151.

⁷⁴ D. Abulafia, *Frederick II*, 151.

⁷⁵ *Isto*, 151; K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 441; E. Kantorowicz, *nav. delo* 138.

⁷⁶ K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 441.

⁷⁷ A.V. Murray, *nav. delo*, 690-691; D. Abulafia, *Frederick II*, 149.

stavio sicilijanski biskup. U Tiru iz ruke patrijarha, Izabela je primila krunu kraljevstva Jerusalem, a vitezovi Jerusalima su joj učinili omaž. Nakon toga na carskoj galiji ona je otplovila preko mora da se uda za cara zapada.⁷⁸

Kada je Izabela stigla, svadba je proslavljena u Brindiziju, u prisustvu jerusalimskog plemstva i kralja Žana Brijenskog. Fridrih II je odmah usvojio titulu kralja Jerusalima. Ta titula se ubuduće nalazila u svim njegovim dokumentima odmah nakon titule Rimskog cara. Fridrih je rešio da iskoristi priliku i tražio je od jerusalimskog plemstva da mu učini omaž kao novom kralju. Car je tražio da se Žan Brijenski formalno odrekne svojih kraljevskih prava. Fridrih je kasnije čak organizovao i specijalnu ceremoniju u Fođi gde se krunisao. Žan Brijenski je protestovao tvrdeći da mu je Herman od Salce obećao da će mu Fridrih II dozvoliti da zadrži titulu do kraja života. Velika verovatnoća je da se Žan oslanjao na jerusalimski zakon kojim je predviđeno da krunisanje za jerusalimskog kralja mora da se obavi u Svetoj zemlji. S druge strane Fridrih II je istakao da je Žan nosio titulu kao zaštitnik svoje kćerke Izabele. Udajom Izabele za Fridriha II, titula je prešla na njega. Fridrihovi postupci su duboko uvredili Žana i nakon prepirke sa carem, Žan je otišao u Rim da se žali kod pape. Pre nego što je Fridrih II uzeo titulu jerusalimskog kralja, planiran je pohod na Egipat, međutim nakon što je stekao titulu, novi jerusalimski kralj je preusmerio pohod na Jerusalem.⁷⁹

Malo je poznato šta se desilo sa Izabelom. Svađa Fridriha II i Žana Brijenskog je dala povoda za razne priče. Jedna od tih priča je da je Fridrih prvu bračnu noć proveo sa nećakom Žana Brijenskog, da je prebio Izabelu i da je bacio u zatvor. Izvesno je da su ovakve priče dolazile iz krugova naklonjenih Žanu Brijenskom. Međutim, ovakve glasine zajedno sa pritužbama Žana Brijenskog su uticale na papu. Honorije III je prekorio cara zbog toga što je odmah uzeo titulu kralja Jerusalima i odbijao je kasnije da koristi tu titulu u pismima koje je slao Fridrihu II.⁸⁰

Honorijevo ponašanje ukazuje da je papa želeo dve stvari iz ovog braka, delotvoran krstaški pohod i naslednika na tronu jerusalimskog kraljevstva. Taj naslednik nije trebao da bude Fridrih, već njegov sin iz braka sa Izabelom. Sa druge strane za Fridriha II je kraljevska titula Jerusalima imala poseban značaj. On je bio prvi rimski car koji je nosio tu titulu, i dalje je bio očaran legendama

⁷⁸ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 139.

⁷⁹ *Isto*, 140; K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 442-444; D. Abulafia, *Frederick II*, 152-153.

⁸⁰ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 140; D. Abulafia, *Frederick II*, 153-154.

o Karlu Velikom i oživljavanju rimske vlasti nad Mediteranom o kojem su maštali njegov otac Hajnrih VI kao i njegov deda Rođer II. Jerusalimska kruna je dala dodatnu političku vrednost Fridrihovom krstaškom pohodu. On sad mora da stekne novo kraljevstvo za sebe na istoku. Zbog ovih suprotstavljenih stavova od 1225. pa nadalje papstvo sve manje razume Fridrihove akcije i motive.⁸¹

Što se Izabele tiče, ona je umrla 1228. prilikom rođenja njenog i Fridrihovog sina, Konrada. Honorije III i Fridrih II ujedinjeni povodom krstaškog pohoda trudili su se da izbegavaju međusobne razmirice. Međutim, ubrzo su se sukobili oko regulisanja crkvenih pitanja na Siciliji. Fridrih je prvo rešio da pročisti sicilijansko sveštenstvo od korumpiranih biskupa. Proterao je biskupa Čefalua zbog rasipanja crkvene zemlje, a nakon njega je po istom pitanju proterao i biskupa Taranta. Proterani biskupi su utočište našli u Rimu koji je postepeno postao utočište Fridrihovih protivnika. Pored proteranih biskupa u Rimu su utočište našli baroni koje je Fridrih II proterao kad je uspostavljao red u sicilijanskom kraljevstvu, a pored njih je tu bio i Žan Brijenski. U početku, Honorije III je pristao na ove careve postupke, međutim Fridrih je nastavio da se obračunava sa biskupima i papa je morao da mu prigovori. Uskoro su se sukobili oko još jednog važnijeg pitanja, crkvenih izbora na Siciliji.⁸²

U Nemačkoj se Fridrih II nije mešao u crkvene izbore, ali na Siciliji je situacija bila drugačija. Fridrih je u Nemačkoj bio izborni kralj koji je podelio većinu svojih kraljevskih privilegija i povlastica, dok je na Siciliji on bio nasledni kralj, na čelu monarhije sa visoko razvijenim apsolutističkim idejama, razvijenom birokratijom i velikim prihodima.⁸³

Prema konkordatu koji je Fridrihova majka Konstanca sklopila sa papstvom, kralj je imao samo pravo saglasnosti sa izborom crkve. Biskupi koje crkva izabere i koji dobiju saglasnost kralja, u službu mogu da stupe tek nakon što papa da konačno odobrenje. Papa je oduzeo ovo simbolično pravo kralju tako što je oživeo staro pravilo, „*pravo devolucije*“. Prema ovom pravu svako mesto koje bi bilo upražnjeno više od šest meseci papa je odmah mogao da popuni sa svojim kandidatom bez konsultovanja, ni sa Fridrihom, ni sa crkvom. Postala je praksa da papa odugovlači sa konačnim odobrenjem dok ne prođe šest meseci i onda da postavi onog kandidata kojeg je on želeo. Papa je odbijao bilo kakve Fridrihove kandidate, a Fridrih je odbijao papine. Usledila su preteća pisma i sa

⁸¹ D. Abulafia, *Frederick II*, 153-154; E. Kantorowicz, *nav. delo*, 140.

⁸² E. Kantorowicz, *nav. delo*, 140.

⁸³ *Isto*, 142-143.

jedne i druge strane. Rasprava je eskalirala u najgorem mogućem trenutku po Fridriha II, dok je sređivao stvari u Lombardiji.⁸⁴

2.6 Sukob Fridriha II sa Lombardanima

Sporazum u San Đermanu je Fridrihu II dao dve godine da sredi prilike na zapadu pre nego što krene u pohod. U tu svrhu sazvao je sabor u Kremoni na Uskrs 1226. na koji je pozvao i nemačke kneževe i svog sina, kralja Hajnriha VII. Glavne teme na saboru su bile restauracija carskih prava u Italiji, iskorenjivanje jeresi i krstaški pohod.⁸⁵

Lombardski gradovi u severnoj Italiji su ozbiljno shvatili restauraciju carskih prava u Italiji. Nekoliko decenija su oni bili bez carskog nadzora i za to vreme su prisvojili određena carska imanja i carska prava. Isti slučaj kao što je bio na Siciliji. Lombardani su приметili kako je Fridrih povratio kraljevska prava na Siciliji i bili su uplašeni da će sličnu politiku primeniti i u severnoj Italiji. Kada su do Lombardana stigli i preuveličani izveštaji o velikoj Fridrihovoј vojsci ništa im drugo nije preostalo nego da pod vođstvom Milana formiraju Ligu kojoj je pristupila većina gradova severne Italije.⁸⁶

Međutim, nema naznaka da je Fridrih želeo da u severnoj Italiji sprovodi istu politiku kao na Siciliji. On je bio svestan da se ovde ne nalazi skupina razjedinjenih barona kao na Siciliji, već veliki broj gradova koji će odbaciti sve svoje međusobne nesuglasice i ujediniti se pod zajedničkim barjacom protiv zajedničkog neprijatelja. Takođe, rat sa Lombardanima bi ga samo zadržao u severnoj Italiji, a njegov cilj je bio krstaški pohod i njegovo novo kraljevstvo Jerusalem.⁸⁷

Fridrih II je na saboru očekivao podršku papstva s obzirom da su glavne teme obuhvatale pitanja koja se tiču papstva, iskorenjivanje jeresi i krstaški pohod. Papstvo je podržavalo Fridriha povodom krstaškog pohoda, ali to nije značilo da će ga podržati i u sukobu protiv Lombardana. Honorije III je šta više bio primoran da se politički prikloni Lombardanima, a ne Fridrihu. U slučaju da Fridrih II uspostavi vlast u severnoj Italiji kao što je to učinio na Siciliji, papstvo bi bilo zatvoreno

⁸⁴ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 142-146.

⁸⁵ *Isto*, 147.

⁸⁶ *Isto*, 147; D. Abulafia, *Frederick II*, 155.

⁸⁷ *Isto*, 147-148; *Isto*, 154, 159.

i sa juga i sa severa, a nakon toga bi se ustremio na papske teritorije u centralnoj Italiji. Upravo u ovo vreme se dešavala rasprava između Fridriha II i Honorija III povodom crkvenih izbora na Siciliji.⁸⁸

Lombardani ohrabreni razdorom u carsko-papskim odnosima dali su se u akciju. Blokiral su put nemačkim kneževima i kralju Hajnrihu VII koji su dolazili iz Nemačke. Kneževi i Hajnrih VII su zaustavljeni kod grada Trent. Fridrih II niti je želeo niti je imao sredstava za rat sa Lombardanima, i umesto rata izabrao je da uputi žalbu papi. Pokušao je i da se dogovori sa Ligom da oslobode put nemačkim kneževima i Hajnrihu VII. Lombardani su predložili nemoguće uslove zbog čega je car odbio dalje da pregovara. Zbog ovakve arogancije car je naložio biskupima koji su bili u njegovoj pratnji da eskomuniciraju Lombardane, a on sam je bacio na njih carsku zabranu i proglasio ih je odmetnicima i izdajnicima carske vlasti. Međutim, ovo je bilo sve što je mogao da uradi. Sabor u Kremoni se nikada nije održao, nakon meseci čekanja kod Trenta nemački kneževi i Hajnrih VII su se vratili kući.⁸⁹

Mnogi savremenici su krivili papu zbog toga što se sabor u Kremoni nije održao. Papi je odgovaralo Fridrihovo poniženje u severnoj Italiji. Fridrih je nakon te sramotne epizode promenio politiku prema Honoriju III. Prihvatao je sve papske želje i bez prigovora je pristajao na papin izbor sicilijanskih biskupa, kao da nikada nije postojao sukob među njima. S druge strane Honorije III je shvatio, da ukoliko se ne izgadi sukob između Fridriha II i Lombardana postoji šansa da car još jednom odloži svoj krstaški pohod.⁹⁰

Putem papinog posredništva sklopljen je mir između cara i pobunjenih gradova. Carska zabrana je uklonjena i uspostavljen je *status quo ante*. Fridrih nije primio nikakvu reparaciju, niti izvinjenje za uvredu koju su mu naneli lombardski gradovi. Car je prešao preko papskog posredništva koje mu ni izvinjenje nije donelo zarad svog krstaškog pohoda. Ovo je bio poslednji akt Honorija III. Umro je marta 1227. dok se Fridrih II spremao za krstaški pohod. Sa Honorijem III je umrla i zlatna era saradnje pape i svetorimskog cara. Na mestu pape, Honorija III je zamenio

⁸⁸ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 153-154.

⁸⁹ *Isto*, 156-157.

⁹⁰ *Isto*, 158-159.

kardinal Ugo od Ostije, prijatelj Franje Asiškog i bliski rođak Inoćentija III. Ugo je uzeo ime Grgur IX.⁹¹

3. Krstaški pohod Fridriha II

3.1 Pripreme za VI krstaški rat i ekskomunikacija Fridriha II

Pripreme za krstaški pohod Fridriha II su do leta 1227. tekle glatko. Sakupljale su se krstaške takse, pogotovo od bogatih manastira. Fridrih II je unajmio dvesta pedeset konjanika koji su zajedno sa sedamsto vitezova iz Nemačke i sa sto vitezova koji su bili u carevoj pratnji premašivali broj potrebnih vitezova koji je utvrđen na saboru u San Đermanu. Pohodu se odazvao veliki broj ljudi.⁹²

Fridrih II je darovao određenu sumu novca kneževima i vitezovima i obećao im je besplatan transport na istok. Na ovaj način je privukao i veliki broj nemačkih kneževa. Najveći od njih, grof Ludvig od Tiringije, muž svete Elizabete, stigao je avgusta 1227. na Siciliju sa svojom krstaškom vojskom. Frizijci i Englezi su se isto odazvali u velikom broju. Oni su krenuli pomorskim putem oko Španije.⁹³

O ovom velikom odzivu govori Rodžer iz Vendovera koji kaže da je samo iz Engleske krenulo četrdeset hiljada ljudi. Broj je svakako preteran, ali svedoči o dobrom odzivu krstaša iz Engleske. Crkva je takođe dala veliki doprinos regrutaciji. Reka hodočasnika se slila u Brindizi gde je bilo predviđeno mesto okupljanja. Ne zna se tačan broj ovih hodočasnika ali je svakako bio veći od broja koji je Fridrih II predvideo. Usled prevelikog broja krstaša brodova je bilo nedovoljno, hrane je ponestalo, a onda je sredinom avgusta 1227. izbila epidemija među krstašima. Mnogi su od nje umrli, dok se veliki broj razbežao po Italiji.⁹⁴

⁹¹ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 158-159, 163; D. Abulafia, *Frederick II*, 162.

⁹² C. Tyerman, *God's War A New History of the Crusades*, Penguin Books, 2007, 745; K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 446.

⁹³ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 168.

⁹⁴ E. Peters, *Christian Society and the Crusades, 1198-1229*, (From the chronicle of Roger of Wendover), University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1971, 146; E. Kantorowicz, *nav. delo*, 168-169.

Epidemija je bila rezultat velikog broja okupljenih krstaša u sred leta, koji nisu navikli na hranu, klimu i uslove južne Italije. Veliki broj nemačkih plemića je umro od bolesti, a zarazio se i sam Fridrih II. Ovo je bio veliki udarac za Fridrihov pohod. Međutim, car je znao da je pod zakletvom. Da bi je ispunio, morao je da se ukrca na brod i krene na istok, iako bolestan on je rešio da tu zakletvu i ispuni.⁹⁵

Uprkos epidemiji veliki broj krstaša je otplovio na istok. Septembra 1227. Fridrih II je takođe pomorskim putem krenuo u svoj pohod. Međutim, samo što su krenuli, smrt je zadesila Ludviga, grofa od Tiringije, a Fridrihovo stanje se takođe pogoršalo. Zbog ovoga je Fridrih II rešio da odloži svoj polazak na istok i iskrcao se u Otranto kako bi se oporavio. U Svetu zemlju je poslao dvadeset brodova na čelu sa Hermanom od Salce i jerusalimskim patrijarhom Geraldom. Vojvodi Hajnrihu od Limburga je predao vođstvo nad pohodom dok on ne dođe u Svetu zemlju. Ovim postupkom Fridrih II je prekršio svoju zakletvu koju je položio u San Đermanu i zbog toga je morao da se opravda kod pape. Odmah je poslao papi poslanstvo da mu objasni razlog zbog kog nije otputovao na istok. Međutim, Grgur IX je odbio da primi Fridrihovo poslanstvo i 29. septembra 1227. je ekskomunicirao cara.⁹⁶

3.2 Fridrih II i Grgur IX

Novi papa Grgur IX nije bio pomirljiv kao njegov prethodnik Honorije III. Grgur IX je smatrao da za vreme njegovog pontifikata papstvo treba da reši najozbiljniji problem, a to je odnos sa carem. Honorije III nije rešio pitanje personalne unije između Sicilije i carstva, takođe je ostalo otvoreno i pitanje Lombardije. Usled toga je novi papa rešio da od početka naglasi apsolutno prvenstvo papstva u odnosu na cara. Sa Grgurovim izborom za papu saradnju između pape i cara je zamenila ideja podređenosti cara papi. Grgur IX je shvatio opasnost koja leži u Fridrihu II. Papska država je razdvajala severni i južni deo carstva. Ako bi car stekao dovoljno veliku moć papska država bi bila ugrožena. Sudeći po Fridrihovim ranijim postupcima, Grgur IX je smatrao da cara ne

⁹⁵ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 169; D. Abulafia, *Frederick II*, 165.

⁹⁶ K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 446.

može da učini poslušnim oruđem papske kurije. Kao jedino rešenje uvideo je da mora da mu se suprotstavi.⁹⁷

Fridrihovo ponovno odlaganje polaska u pohod je pružilo papi šansu za napad na cara. Grgur IX nije primio Fridrihovo poslanstvo i ekskomunicirao je Fridriha II. Ekskomunikacija cara je bilo Grgurovo pravo, jer prema sporazumu iz San Ćermana Fridrih II je pristao da bude ekskomuniciran ako iz bilo kog razloga ne krene u pohod avugusta 1227. godine. Papa je enciklikom obavestio hrišćanski svet da je car prekršio svoje obećanje i da je još jednom odložio svoj pohod i da za to mora da bude sankcionisan predviđenom kaznom, ekskomunikacijom. Međutim, Grgur IX se nije na tome zaustavio. On je rešio da ponovno Fridrihovo odlaganje pohoda iskoristi i da povede širu kampanju protiv carskih pretenzija.⁹⁸

U oktobru 1227. papa je poslao Fridrihu pismo u kojem se žali na veliki broj nerešenih pitanja. Grgur se žalio kako Fridrih ne poštuje fiskalna prava i crkvene slobode na Siciliji i da proteruje vodeće crkvenjake. Sicilija je bila pod sizerenstvom rimske crkve i Grgur IX je jasno tražio priznanje njegovog autoriteta i separaciju Sicilije od ostatka Fridrihovog carstva. Pitanje Fridrihove vladavine nad Sicilijom, koje se nije rešilo za vreme Honorijeve vladavine, sada je postalo jabuka razdora između papstva i cara.⁹⁹

U drugoj enciklici hrišćanskom svetu papa je uvećao broj žalbi na Fridriha. U njoj je stajalo da Fridrih II sve duguje crkvi koja ga je pazila od malih nogu, da je uprkos tome bez konsultovanja sa papstvom uzeo krst prilikom krunisanja u Nemačkoj, da je sam predložio da oni koji ne ispune zakletvu budu ekskomunicirani, da je sam odredio datum svog polaska i složio se sa sopstvenom ekskomunikacijom ako ne ispuni zakletvu. Papa ga je takođe optužio da je on kriv za epidemiju koja je izbila u krstaškoj vojsci. Na kraju je stajalo da je Fridrih II lažni krstaš koji nije ispunio ni obećanja da će u Svetu zemlju poslati vojsku i novac.¹⁰⁰

Međutim ove optužbe su bile daleko od stvarnosti. Prethodni papa Honorije III je zajedno sa Fridrihom II odredio avgust za početak pohoda i zajedno sa carem je zanemario opasnost vrućine u tom periodu u južnoj Italiji. Istina je da nije bilo dovoljno brodova za sve hodočasnike, ali Fridrih II

⁹⁷ D. Abulafia, *Frederick II*, 164; E. Kantorowicz, *nav. delo*, 170-171.

⁹⁸ *Isto*, 166-167; *Isto*, 171.

⁹⁹ D. Abulafia, *Frederick II*, 166-167.

¹⁰⁰ *Isto*, 167; E. Kantorowicz, *nav. delo*, 172.

se sa druge strane nije obavezao da će hodočanicima obezbediti hranu i snabdevanje. Sicilijanski biskupi i admiral Enriko od Malte su obavestili Grgura IX da je Fridrih II poslao na istok i više od hiljadu vitezova koje je obećao kao i da je isplatio sav novac. Biskupi su podsetili Grgura IX da su Lombardani ti koji nisu poslali četiristo obećanih vitezova. Svi ovi protesti su bili bez uspeha. Kada je ekskomuniciran, Fridrih II je obećao da će prihvatiti bilo kakvu crkvenu pokoru, i obnovio je zavet da će isploviti sledećeg maja.¹⁰¹

Ekskomunikacija je bila uobičajena kazna za krstaše koji su kasnili da krenu u pohod, kazna koja bi nakon izvršene crkvene pokore bila ukinuta. Međutim, Grgur IX nije planirao da ukine ekskomunikaciju pokajničkom caru koji je bio spreman da izvrši pokoru. Kada je Grgur IX umesto pohoda, u fokus postavio pitanje Sicilije, Fridrih II je znao da će do ukidanja ekskomunikacije doći jedino ako prihvati papsko tutorstvo na Siciliji. Fridrih II u datom trenutku nikako nije hteo da pristane na tako nešto i pomirenje između cara i pape je bilo nemoguće.¹⁰²

Umesto krstaškog pohoda Grgurov cilj je bio da onemogući cara da isplovi sledeće godine u maju. Ako Fridrih II ne ispuni obećanje, papa je računao da će dobiti podršku javnog mnjenja u slučaju da zauzme Siciliju ili čak zbaciti cara. Papa je stupio u kontakt sa Lombardanima i sa njima sklopio savez. Kada je Fridrih II hteo da sazove sabor nemačkih kneževa u Raveni, koji bi raspravljao raskol sa papom, Lombardani su zapretili da će blokirati put zbog čega sabor nije ni održan. Šta više papa je zatražio od Lombardana da zarobe svakog krstaša koji hoće da pređe preko njihove teritorije u nameri da se pridruži caru. Ipak papi nije sve išlo na ruku. Kada je obnovio Fridrihovu ekskomunikaciju, rimski građani, koji su podržavali cara, pobunili su se i proterali su papu Grgura IX u grad Rijeti.¹⁰³

Fridrih je morao da se brani od papinih spletki pa je i on razaslao pisma hrišćanskom svetu. U prvom pismu je izložio šta se zaista desilo kod Brindizija veoma pomirljivim tonom. Zamolio je monarhe i kneževe Evrope da se sadržaj pisma pročita naglas i da se pažljivo sasluša kako bi se uvidela Fridrihova nevinost i kako bi se skinula sramota koja je pala na njega. U Rimu je pismo izazvalo oduševljenje i rimski narod je tražio da se pismo javno pročita. Cilj Fridrihovih pisama je bio da vrati fokus na krstaški pohod. Car se nije bunio protiv ekskomunikacije, za koju je istakao da

¹⁰¹ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 173.

¹⁰² *Isto*, 173.

¹⁰³ *Isto*, 174.

je usledila zato što nije ispunio svoj krstaški zavet. Fridrih II je pred celim svetom položio novu zakletvu da će krenuti u pohod naredne godine pod uslovom da ga nova zavada sa papom ne spreči u tome.¹⁰⁴

Ovo je bilo usmereno protiv pape i njegovih intriga koje je Fridrih II izložio u dva naredna pisma. U njima je pisao o savezu pape i Lombardana, da je papa krenuo da podstiče pobunu na Siciliji protiv Fridriha II i da koristi novac koji je namenjen za krstaški pohod kako bi platio vojnike koji su za cilj imali da spreče isti taj pohod.¹⁰⁵

Došlo je do jedne čudne situacije za to vreme, papa brani sicilijanskoj crkvi da plati krstaške dažbine, dok sa druge strane ekskomunicirani car organizuje krstaški pohod. Grgur IX je postao svestan da ako Fridrih II bude uspešan u svom pohodu, da će taj uspeh ugroziti autoritet papstva. Fridrihov pohod je u neku ruku postao *antikrstaški pohod*, bez odobrenja pape, i sačinjen od učesnika koji očigledno nisu imali puno poštovanja za papstvo. Ovaj pohod je Grguru IX otkrio da u stvari nije papstvo to koje saziva evropske vitezove da se bore za hrišćansku veru, već da su krstaši bili ubeđeni da će za svoju borbu u ime Hrista dobiti nebeske nagrade, nevezano da li za tu borbu imaju podršku naslednika svetog Petra. Na ovaj način, Fridrihov pohod koji nije dobio blagoslov od pape ugrožavao je papsku poziciju kao organizatora krstaškog pohoda. Papa je takođe bio posrednik između krstaša i Boga. U zamenu za njihovo učešće u pohodu papa im je nudio oprostaj svih grehova. Kako ovaj pohod nije imao papinu podršku, uzdrmana je i papina uloga kao posrednika između Boga i ljudi.¹⁰⁶

3.3 Kršenje primirja u Svetoj zemlji

U međuvremenu, početkom oktobra, u Svetu zemlju je stigla flota koja je krenula iz južne Italije u avgustu 1227. godine. Druga flota, patrijarha Geralda i Hermana od Salce je prvo svratila na Kipar, u Limasol. Tamo ih je dočekaao konetabl Jerusalima, Odo od Montbelijara, Balijan Sidonski i drugi plemići koji su očekivali cara. Nakon što su saznali da je car odložio putovanje na

¹⁰⁴ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 175-176.

¹⁰⁵ *Isto*, 175-176.

¹⁰⁶ D. Abulafia, *Frederick II*, 170.

istok, otpratili su flotu u Svetu zemlju. Na istoku je i dalje bilo na snazi primirje koje je sklopljeno u Damijeti na kraju V krstaškog pohoda. To primirje je smeo da prekrši samo car.¹⁰⁷

S obzirom da se Fridrih zadržao na zapadu, krstaši su se našli u dilemi šta da rade. Vojvoda Hajnrih od Limburga se suočio sa zahtevima prisutnih krstaša da se primirje prekine. Krstaši su se zalagali za napad na muslimane ili brzi povratak kući. Mnogi od njih, obeshrabreni carevim nedolaskom, su već napustili pohod. Papa Grgur IX u svome pismu iz decembra 1227. navodi da je pohod napustilo četrdeset hiljada ljudi i da je ostalo samo osamsto vitezova. Vojvoda od Limburga je onda održao savet na kom su učestvovali vitezovi Hospitalci, Templari i Tevtonci. Savet je odlučio da vojvoda od Limburga sam donese odluku o tome šta je najbolje za hrišćanstvo i Svetu zemlju.¹⁰⁸

Vojvoda je nakon savetovanja sa svojim savetnicima okupio krstaše i obavestio ih je da je on za to da se prekrši primirje i zatražio je njihovu podršku i savet kako da to sprovede u delo. Okupljeni su mu rekli da je veoma opasno prekršiti primirje koje je potvrđeno zakletvom, a pored toga prekršenje bi bilo veoma nečasno. Međutim, vojvoda im je saopštio da je njegova svetost, papa, ekskomunicirao sve krstaše koji nisu pristupili pohodu iako je znao da primirje traje još dve godine. Hajnrih od Limburga je u tom aktu pape video potvrdu da papa želi da se primirje prekrši, i ukoliko se to ne uradi veliki broj krstaša će napustiti pohod. Umesto direktnog napada na Jerusalim, vojvoda od Limburga je poveo glavni deo krstaša u Cezareju i Jafu kako bi obnovili utvrđenja duž obale. Iako je ovo bilo protivno primirju muslimani nisu reagovali na ovaj njihov akt. Muslimani nisu reagovali iz razloga što je novembra 1227. umro Al Muazam, vladar Damaska. Njegova smrt je omogućila francuskim krstašima koji su ostali u Akri da osvoje ceo Sidon. Polovina tog grada je ranije bila pod jurisdikcijom Damaska. U isto vreme su nemački krstaši rekonstruisali planinsku tvrđavu Montfort, severozapadno od Akre. Ova tvrđava će kasnije pod imenom Starkenburg postati glavni štab tevtonskih vitezova u svetoj zemlji.¹⁰⁹

¹⁰⁷ K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 447-448.

¹⁰⁸ *Isto*, 448; E. Peters, *Christian Society and the Crusades, 1198-1229*, (From the chronicle of Roger of Wendover) 148.

¹⁰⁹ *Isto*, 448; *Isto*, 448.

3.4 Situacija na istoku nakon V krstaškog pohoda

U vreme krstaških akcija u Svetoj zemlji Fridrih II se spremao za svoj pohod. Situacija na istoku uoči pohoda je bila veoma povoljna po Fridriha II. Naime, nakon krstaške katastrofe kod Damijete u muslimanskom svetu dolazi do podele. Za vreme V krstaškog pohoda ajubidski sultan Al Adil I umire. Njegova tri sina koja su ga nasledila su se ubrzo nakon V krstaškog pohoda zavadila. Najstariji sin Al Kamil je postao sultan Egipta, drugi sin, Al Muazam je zavladao Damaskom dok je najmlađi sin Al Ašraf zavladao Ahlatom. Al Kamil i Al Muazam su bili u zavadi dok je najmlađi Al Ašraf menjao strane između svoje braće kako je našao za shodno.¹¹⁰

Do 1225. Al Kamil je postao ubeđen da Al Muazam želi da preuzme njegov tron. Opravdanje za to ubeđenje je pronašao u savezu koji je Al Muazam hteo da postigne sa Džalal al Dinom, vladarom Horezma. Al Kamil je smatrao da je taj savez uperen protiv njega i da za cilj ima uništenje ajubidske kuće. Za vreme događaja kod Damijete Al Kamil je čuo za slavnog Fridriha II, čiji su dolazak nestrpljivo čekali krstaši. Pitao se da li je toliko moćan kao što se priča i da li je zaista odlučan u svojoj nameri da povede sveti rat protiv muslimana. Al Kamil je sliku o Fridrihu stvorio postavljajući pitanja svojim saradnicima kao i prikupljajući informacije od putnika koji su posetili Siciliju kojom je car vladao.¹¹¹

Nakon što je saznao da se Fridrih 1225. oženio sa naslednicom jerusalimskog prestola i na taj način postao kralj Jerusalima, Al Kamil je rešio da mu uputi poslanstvo na čelu sa emirom Fahr al Dinom. Fahr al Din je izvestio da je sve što pričaju o Fridrihu II istinito. Car je pisao i pričao arapski, osećao je divljenje prema muslimanskoj civilizaciji, kao i da car gaji prezir prema varvarskom zapadu, a posebno prezire papu. Takođe, Fahr al Din je izvestio sultana da su Fridrihovi najbliži savetnici kao i telohranitelji bili muslimani. Fridrih II i Fahr al Din su se prijateljili, i iz tog prijateljstva je iskovana bliska veza između sultana i cara.¹¹²

U sultanovo ime, Fahr al Din je pozvao Fridriha II da dođe na istok gde će mu sultan dati mnoge gradove u Palestini, uključujući i Jerusalim. Fridrih je sultanu poslao nadbiskupa Berarda od Palerma i grofa Tomaza od Ačere koji je bio carev bail u Svetoj zemlji, sa bogatim darovima koji

¹¹⁰ K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 448-449.

¹¹¹ *Isto*, 449; A. Maalouf, *The Crusades Through Arab Eyes*, Al Saqi Books, London, 1984, 226-227.

¹¹² A. Maalouf, *The Crusades Through Arab Eyes*, 226-227.

su uključivali i konja sa zlatnim sedlom, ukrašenim sa dragim kamenjem. Al Kamil je u znak velikog poštovanja uzvratio Fridrihu bogate darove iz Indije, Jemena, Iraka i Egipta.¹¹³

Al Kamilova velikodušnost koja se ogleda u želji da Fridrih dobije Jerusalem mora da se sagleda iz šire političke slike koja je vladala na istoku. Jerusalem u tom trenutku nije pripadao Al Kamilu već njegovom bratu Al Muazamu. Egipatski sultan je smatrao da će Fridrihova okupacija Palestine stvoriti tampon zonu između sultana i njegovog brata i da će na taj način zaštititi Egipat od bilo kakvog poduhvata Al Muazama.¹¹⁴

Fridrih II sa druge strane je želeo da proveri šta nudi druga strana, Al Kamilov brat. Berardo od Palerma je oktobra 1227. nakon posete sultanu, produžio putovanje do Damaska gde je u ime cara pregovarao sa Al Muazamom. Međutim, Al Muazam nije bio raspoložen za bilo kakve pregovore i poručio je da caru nema ništa drugo da ponudi osim rata. Al Kamil je saznao za ovu Berardovu posetu i prestrašen njom uputio je Fridrihu novo poslanstvo na čelu sa Fahr al Dinom. Najverovatnije je tokom ove posete Fridrih II proglasio Fahr al Dina za viteza.¹¹⁵

Ne treba da iznenađuje spremnost egipatskog sultana na pregovore sa vođom novog krstaškog pohoda. Muslimani su radije bili skloni da krstaške pohode posmatraju kao osvajačke pohode na istoku, a ne kao svete ratove. Sa te strane gledišta, muslimanima je bilo potpuno razumno da koriste krstaše u međusobnim sukobima. Kratkotrajni savezi između jerusalimskog kralja i njegovih muslimanskih suseda nisu bili ništa novo. Fridrih II je verovatno bio svestan da je gubitak Jerusalima 1187. bio direktan rezultat ujedinjenja muslimana na istoku pod Saladinom. Zbog toga je bilo veoma poželjno da Fridrih II iskoristi neslogu koja je vladala na istoku kako bi njegov pohod bio uspešan. Za razliku od vođa ranijih krstaških pohoda Fridrih je bio svestan kakvu vrednost dobra diplomatija ima za krstaški pohod. Fridrihovi pogledi su više priličili jerusalimskim kraljevima koji su razumeli delikatnost diplomatskog balansa na istoku nego tradicionalnim krstašima koji su dolazili sa zapada. Carevo razumevanje ovih problema je bilo impresivno, i verovatno je proisticalo iz veza sa severnoafričkim emirima prekoputa Sicilije kao i iz njegovih druženja sa muslimanskim učenjacima.¹¹⁶

¹¹³ K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 449.

¹¹⁴ A. Maalouf, *nav. delo*, 227.

¹¹⁵ K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 450.

¹¹⁶ D. Abulafia, *Frederick II*, 171.

Ubrzo se situacija za Fridriha II zakomplikovala. Uoči njegovog polaska na pohod Al Muazam je umro, a sa njim i entuzijazam koji je Al Kamil gajio za Fridriha II jer mu car više nije bio potreban. Nova komplikacija se desila aprila 1228. kada je umrla jerusalimska kraljica i Fridrihova žena Izabela. Ona je umrla nedugo nakon porođaja prilikom kog je Fridrihu rodila sina Konrada.¹¹⁷

Fridrih II je sad bio u istoj situaciji u kojoj je bio Žan Brijenski pre njega, kralj Jerusalima po pravu svoje preminule žene. Njegov novorođeni sin, Konrad, bi po pravu trebao da bude prepoznat za kralja, dok bi Fridrih II postao regent sa počasnom titulom kralja. Car je bez obzira na to sebe smatrao i nazivao kraljem Jerusalima. Ovo neće promaći pedantnim advokatima jerusalimskog kraljevstva i ugroziće Fridrihov pohod, ne kao krstaški pohod protiv muslimana, već kao pohod kralja Jerusalima u nameri da dovede u red svoje vazale.¹¹⁸

3.5 Sukob Fridriha II i Jovana od Ibelina

Fridrihova odluka da krene na istok je bilo opasno kockanje u kojem je sve bilo uloženo. Lombardija je bila izgubljena već na početku njegovog putovanja. Caru je takođe bila jasna papina namera da oslobodi Fridrihove podanike na Siciliji vazalne zakletve i da je zauzme. Sledeći papin potez bi bio da ga svrgne sa prestola. U slučaju Fridrihovog poraza na istoku njegov presto će biti izgubljen, a sa njim i san o rimskom carstvu. Car je po svaku cenu morao da bude uspešan u svom pohodu, druge alternative nije bilo.¹¹⁹

U junu 1228. Fridrih II je krenuo na istok sa flotom od četrdeset brodova pod vođstvom admirala Enrikea od Malte iz Brindizija. Na tom putu su ga pratili nadbiskupi Berardo od Palerma i Jakov od Kapue. Pored njih pratili su ga i Saraceni među kojiima je bio i Fridrihov učitelj arapske dijalektike. Na istoku će znanje arapskog jezika Fridrihu biti od veće koristi nego bilo kakvi ratnici i oružja.¹²⁰

¹¹⁷ D. Abulafia, *Frederick II*, 172-173.

¹¹⁸ *Isto*, 172-173.

¹¹⁹ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 178.

¹²⁰ *Isto*, 179.

Fridriha II je pomorski put vodio pored Krfa, Kefalonije, Krita i Rodosa, sve do Limasola, luke Kipra, gde je spustio sidro nakon tri nedelje putovanja. U vreme Fridrihovog oca, knez Kipra, Amalrik Luzinjanski, je na svoj zahtev učinio Hajnrihu VI omaž i zauzvrat mu je Hajnrih darovao krunu. Od tog trenutka Kipar je postao feudalni posed Rimskog carstva. Za vreme haosa u Nemačkoj koji je nastao nakon smrti Hajnriha VI ostrvo je bilo izgubljeno za carstvo. Fridrih II je smatrao za svoju dužnost da ponovo objedini razasute delove carstva i želeo je da ponovo obnovi svoje sizerenstvo nad ostrvom. Kipar je takođe imao veliki značaj za njegov pohod, ostrvo je trebalo da predstavlja bazu za njegovu kampanju na istoku.¹²¹

Kralj Kipra je bio Anri I. Međutim, kralj je bio maloletan i zvanični regent ostrva je bila njegova majka Alisa Jerusalimska. Alisa je Kipar dala na upravu svom ujaku Filipu od Ibelina. Ubrzo izbija sukob između Filipa i Alise, usled čega Alisa u besu napušta Kipar i odlazi u Tripoli gde se udaje za Boemunda V. Alisa je pokušala da svog novog muža nametne kao novog baila umesto Filipa, ali niko od barona nije hteo da ga prizna. Zbog toga je Alisa ponudila mesto baila Amalrihu Barleu, jednom od vodećih barona na ostrvu. Amalrih je mrzeo Ibelina i prihvatio je da bude novi bail. Međutim, baroni su i njega odbili zbog toga što novi bail može biti postavljen samo uz dozvolu Velikog saveta koji je podržavao Filipa. Barle ulazi u sukob sa Ibelinima i napušta Kipar i odlazi u Tripoli gde je rešio da sačeka dolazak Fridriha II.¹²²

U međuvremenu Amalrih Barle šalje Fridrihu II svog prijatelja Gavina. Na Kipru 1227. umire Filip od Ibelina i visoki savet poziva njegovog brata, Jovana od Ibelina, gospodara Bejruta i jednu od najvažnijih ličnosti istoka, da preuzme dužnost baila. Izgleda da je i Kraljica Alisa dala odobrenje za njegovo postavljanje. U ovakvim okolnostima Fridrih II stiže u Limasol jula 1228. godine.¹²³

Za Fridriha II je situacija na Kipru bila složena. Postojalo je preplitanje u nadležnostima između jerusalimskog i kiparskog plemstva. Jovan od Ibelina, koji je upravljao ostrvom, bio je jedan od najmoćnijih zemljoposjednika na Kipru, a pored toga je je imao i posede u jerusalimskom kraljevstvu. U slučaju da Fridrih II razvije loše odnose sa kiparskim plemstvom to bi moglo ozbiljno da utiče na njegov uspeh u jerusalimskom kraljevstvu. Takođe, postojao je i problem koji se ticao

¹²¹ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 179.

¹²² S. Runciman, *History of Crusades Vol 3, Kingdom of Acre and Later Crusades*, Cambridge University Press, Cambridge, 1987, 180.

¹²³ S. Runciman, *History of Crusades Vol 3, Kingdom of Acre and Later Crusades*, 180.

Fridrihovi prava nad maloletnim kraljem. Fridrih je tehnički bio staratelj malog Anrija I, dok je Jovan od Ibelina upravljao Kiprom u Fridrihovo i Alisino ime.¹²⁴

Kada je Fridrih II stigao na Kipar poslao je pismo Jovanu od Ibelina, koji je u to vreme bio u Nikoziji, da dođe i da povede mladog kralja koji je bio sa njim. S druge strane Amalrih Barle je dočekaio Fridriha II u Limasolu i odmah je caru izneo optužbe na račun Ibelina. Amalrih i njegove pristalice su pristale da prate cara u njegovom pohodu, pod uslovom da se Fridrih II obračuna sa Ibelinima. Carev dolazak je uznemirio Jovana od Ibelina. Jovan je bio bail ostrva, ali nije imao vrhovnu vlast sve dok je na ostrvu bio Fridrih II, sizeren Kipra. Jovana je uznemiravalo skupljanje njegove opozicije oko Fridriha. On je na kraju doveo mladog kralja Fridrihu II i car je održao gozbu u čast svog mladog vazala.¹²⁵

Fridrih II je naredio Jovanu od Ibelina da za gozbu ne sme da nosi crnu odeću koju je inače nosio jer je bio u žalosti za nedavno preminulim bratom i da obuče nešto radosnije. Ova gozba nije prošla bez sukoba. Po carskom običaju Jovan i ostali plemići su na gozbi služili cara. Iznenada u halu u kojoj se održavala gozba upali su naoružani carevi vojnici. Fridrih je pristupio metodi zastrašivanja. Car je zahtevao od Jovana da mu preda Bejrut kao i sve prihode kiparskog kraljevstva koji su prikupljeni od smrti kralja Uga. Međutim gospodar Bejruta se nije uplašio. Jovan je odgovorio caru da je Bejrut dobio od svoje sestre kraljice Izabele i da će braniti svoje pravo na njega pred Visokim savetom kraljevstva Jerusalim. Takođe, on je tvrdio da su prihodi koji su Ibelini prikupili od smrti kralja Uga, predati kraljici Alisi i da je sve potrošeno na upravljanje kraljevstvom.¹²⁶

Fridrih II je napravio grešku kada je zatražio da mu Ibelini predaju Bejrut. Pitanje Bejruta se nije ticalo prilika na Kipru. Fridrih je bio sizeren kiparskom kralju ali on nije na isti način bio sizeren u jerusalimskom kraljevstvu. Carev autoritet na Kipru je poticao od stvaranja kiparskog kraljevstva od strane Hajnriha VI. To je bio autoritet rimskog cara nad vazalnim kraljevstvom. Međutim, u jerusalimskom kraljevstvu je stvar bila drugačija. Tamo je on samo bio kralj po pravu svoje pokojne žene Izabele i otac pravog kralja Jerusalima Konrada Hoenštaufena. Fridrih je očigledno hteo da slomi moć Ibelina, koji su bili najuticajnija porodica na Kipru i u Svetoj zemlji. Car nije imao

¹²⁴ D. Abulafia, *Frederick II*, 175.

¹²⁵ *Isto*, 176-177; S. Runciman, *History of Crusades Vol 3, Kingdom of Acre and Later Crusades*, 181.

¹²⁶ *Isto*, 176-177; *Isto*, 181.

dovoljno vojnika da bi rizikovao otvoren sukob. Fridrih II je zatražio od Jovana od Ibelina da mu da dvadeset plemića, uključujući i njegova dva sina, kao taoce i da pođe sa carem u Palestinu zajedno sa kraljem Kipra, Anrijem I.¹²⁷

Jovan i kiparski plemići su priznali Fridriha II za sizerena kiparskog kraljevstva, ali ne i za regenta. U međuvremenu je Fridrih II sazvaio vodeće plemiće iz Svete zemlje da dođu na Kipar. Balijan, gospodar Sidona je došao u avgustu na Kipar sa kontingentom trupa, a za njim je uskoro stigao i gospodar Biblosa Gij Embriako. Car pojačan ovim trupama krenuo je da maršira na Nikoziju. Na tom putu mu se pridružio i Boemund IV, knez Antiohije. Jovan od Ibelina se onda povukao u zamak Sveti Hilarion. Fridrih II nestrpljiv da se vrati svom pohodu i da krene u Svetu zemlju pristupio je pregovorima.¹²⁸

Ulogu posrednika je odigrao Balijan Sidonski koji je bio Jovanov rođak. Na kraju je postignut dogovor da maloletni kralj učini omaž Fridrihu II i da caru polože zakletvu vernosti svi kiparski plemići. Alisa Jerusalimska je priznata za jedinog regenta. Fridrihu je priznato pravo da postavi baile koji će upravljati Kiprom. Jovan će poći sa carem da pred Visokim savetom brani svoje pravo na Bejrut, a svi taoce koje je Fridrih II uzeo biće oslobođeni. Car je takođe tražio od Boemunda IV omaž za grofoviju Tripoli i kneževinu Antiohiju. Međutim Boemund se iskrao i pobegao. Nakon položenih zakletvi da će se mir na Kipru održati, 3 septembra 1228. Fridrih II je iz Famaguste otplovio u svetu zemlju. Na tom putu su ga pratili mladi kralj Anri I, Ibelini, i većina kiparskog plemstva, dok je iza njih ostao Amalrih Barle da upravlja Kiprom kao bail.¹²⁹

Sukob na Kipru između Fridriha i Ibelina jeste bio sukob u shvatanjima monarhije. Po tradiciji kralj Jerusalima je bio ograničen ustavom i bio je malo više od predsednika Visokog saveta i vrhovnog komandanta vojske. Naime, Fridrih je sebe video kao autokratu u rimsko-vizantijskoj tradiciji, kao izvor moći i zakona, kao vrhovnog božijeg namesnika na zemlji. Od 1228. Fridrih II sve više i više insistira na svojoj carskoj vlasti. Istina je da je na Kipru mogao da insistira na svom sizerenskom pravu, ali u pogledu Bejruta to pravo nije imao. Ono što dodatno ukazuje kako je Fridrih shvatao svoju vlast na istoku pokazuje i to što je tražio omaž od kneza Antiohije i grofa Tripolija, Boemonda IV. Kao kralj Jerusalima Fridrih je možda i mogao da tvrdi da su kneževi Antiohije i

¹²⁷ D. Abulafia, *Frederick II*, 177; S. Runciman, *nav. delo*, 182-183.

¹²⁸ S. Runciman, *nav. delo*, 182-183.

¹²⁹ *Isto*, 182-183.

grofovi Tripolija pravno i istorijski njegovi vazali. Međutim, ovo je bilo teško dokazati. Generalno shvatanje na istoku je bilo da su Antiohija i Tripoli bile autonomne tvorevine i da jerusalimskom kralju duguju samo poštovanje i pomoć. Očigledno je da je Fridrih došao na istok bez jasne ideje pravnih i političkih tradicija koje su se razvile u svetoj zemlji.¹³⁰

3.6 Diplomacija Fridriha II i osvajanje Jerusalima

Fridrih je 7. septembra stigao u Akru. U Akri ga je dočekalo mnoštvo naroda, uključujući sveštenstvo, Templare i vitezove sv. Jovana. Templari i Hospitalci su ga dočekali sa oduševljenjem. Vitezovi su padali ničice pred carem, ljubeći njegova kolena, dok je cela krstaška vojska zahvaljivala bogu na njegovom dolasku. Međutim, uskraćen mu je poljubac mira zbog toga što je bio ekskomuniciran. Car se svima žalio na papu, kako je nepravedan prema njemu, dok su ga okupljeni savetovali da se pomiri sa Grgurom IX i da se vrati pod okrilje crkve.¹³¹

Fridrih je prihvatio savete i poslao u Rim admirala Enrikea od Malte i nadbiskupa Marina Filanderija od Barija, kako bi Grgura IX obavestili o njegovom dolasku u Siriju i tražili Fridrihovo pomilovanje. Car je takođe imenovao vojvodu Ređinalda od Spoleta za regenta Sicilije i za svog predstavnika u pregovorima sa papom Grgurom IX. Ovo poslanstvo nije imalo uspeha. Papa Grgur IX je već bio odlučio. On je nakon carevog isplavljanja iz Brindizija, odmah poslao naredbe jerusalimskom patrijarhu Geraldu i vođama Templara i Hospitalaca da će ekskomunikacija ostati, uprkos tome što je Fridrih II ispunio svoju reč i došao u Svetu zemlju. Grgur IX ih je takođe oslobodio bilo kakve obaveze da učestvuju u Fridrihovom pohodu.¹³²

Ove vesti su izazvale podelu u krstaškoj vojsci. Nemački i sicilijanski vitezovi su čvrsto podržavali cara, kao i tevtonski vitezovi na čelu sa Hermanom od Salce. Fridriha II su podržavali i stanovnici Sirije koji su došli iz Pize i Đenove. Nasuprot njima, kao protivnici cara, stajali su jerusalimski patrijarh Gerald, vitezovi Templari i Hospitalci, kao i sirijsko sveštenstvo. Englezi su menjali strane, prvo si podržavali cara a zatim su prešli u papine redove. Fridrih II se našao u teškoj situaciji. Vitezovi Templari i Hospitalci ga nisu više podržavali i jedino je mogao da se osloni na Tevtonske

¹³⁰ S. Runciman, *nav. delo*, 181; D. Abulafia, *Frederick II*, 179-180.

¹³¹ E. Peters, *nav. delo*, (From the chronicle of Roger of Wendover), 151; K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 451.

¹³² K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 452.

vitezove. Većina trupa koje je poslao sa vojvodom od Limburga 1227. se vratila kući. Careva vojska je bila mala i zbog toga nije smeo da rizikuje otvoreni sukob sa muslimanima, već je rešio da se posluži diplomatijom.¹³³

Diplomatska prepiska između cara i sultana je već uveliko trajala kada je Fridrih II došao u Svetu zemlju. Sa smrću Al Muazama, sultanovog brata koji je vladao Damaskom, situacija se promenila. Sultan Al Kamil je upao u Siriju i zauzeo Jerusalim. Nakon smrti Al Muazama, Damaskom je vladao njegov sin Al Nasir. Novi vladar Damaska je uzalud pokušavao da se sporazume sa svojim stričevima. Al Kamil i njegov brat su pristupili opsadi Damaska u nameri da podele plen. Ovakva situacija je bila na istoku kada je Fridrih došao u Akru.¹³⁴

Sultanu nije bio više potreban Fridrih II i njegovo prisustvo na istoku je postalo nepoželjno. Više nije bilo razloga za njihovu saradnju. Međutim, takođe, nije mogao da ga se otarasi, niti je mogao da ga napadne zbog njihovog sporazuma. Ako bi ga napao, taj napad bi prekinuo opsadu Damaska. Sultan je zbog toga morao nevoljno da stupi u pregovore sa carem.¹³⁵

Fridrih II je sultanu poslao poslanstvo koje su činili Tomazo od Ačere i Balijan Sidonski. Oni su trebali da izveste Sultana da je Fridrih II stigao i da ga podsete na njegovo ranije obećanje da će Fridrihu dati Jerusalim. Al Kamil je lepo dočekaio ovo poslanstvo i prihvatio je poklone koje mu je poslao Fridrih II. Sultan je uzvratio poslanstvo i poklone među kojima su bili slon, deset kamila, deset konja, svila i mnoge druge retkosti. U tom poslanstvu se nalazio i Fridrihov stari poznanik, Fahr al Din. Fahr al Din je imao misiju da otvori pregovore sa Fridrihom i da ih drži što duže otvorenim, sve dok ne padne Damask ili se car okrene i ode kući. Usledilo je nekoliko meseci dugo pregovaranje.¹³⁶

Car i sultan su bili dosta slični. Ni jedan ni drugi nisu bili fanatici i bili su zainteresovani za život ovog drugog. Car, kao ni sultan, nije želeo rat ako je isti mogao da se izbegne. S druge strane morali su da očuvaju prestiž kod svog naroda i zato su i jedan i drugi želeli što bolju nagodbu. Na ovo ukazuje i njihova prepiska. Fridrih je sultanu pisao: „Ja sam tvoj prijatelj. Ti si me naterao na ovaj put. Papa i svi ostali kraljevi zapada sada znaju za moju misiju. Ako se vratim praznih ruku,

¹³³ K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, 452; S. Runciman, *nav. delo*, 183-184.

¹³⁴ K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 453.

¹³⁵ F. Gabrieli, *Arab Historians Of The Crusades*, Routledge Revivals, New York, 2009, 159.

¹³⁶ K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 453; S. Runciman, *nav. delo*, 186.

izgubiću ugled. Za boga miloga daj mi Jerusalem kako bih mogao da se vratim dignute glave”. Sultan je uzvratio: „Ja takođe moram da uzmem u obzir mišljenje svog naroda. Ako ti predam Jerusalem, postoji šansa da će me Kalif osuditi zbog toga. Taj čin može da dovede do verskog sukoba koji bi ugrozio moj tron”.¹³⁷

Fridrih je ušao sultanu pod kožu. Muslimanski izvori svedoče da je car bio elokventan i učen, da je poznao geometriju, aritmetiku i druge egzaktne nauke. Izvori takođe svedoče da je Fridrih poslao sultanu nekoliko teških pitanja koja su se ticala geometrije, teorije brojeva i matematike. Sultan je ova pitanja predao svojim učenjacima, koji su odgovorili na njih. Odgovore je poslao nazad Fridrihu. Careva učenost i njegov odnos prema hrišćanskoj veri su zapanjili muslimane.¹³⁸

Uprkos ovome pregovori su i dalje trajali. Kako je vreme prolazilo Fridrihova pozicija je bila sve očajnija. Sa zapada su stizale vesti o papskim armijama koje ugrožavaju južnu Italiju. U carevim redovima nezadovoljstvo je bivalo sve veće i veće. Situacija je postajala sve očajnija, i car je hitno morao da postigne dogovor sa sultanom.¹³⁹

Fridrih II je rešio da pokaže sultanu, da je spreman za rat ako pregovori propadnu. Car je hteo da iskoristi gradove Cezareju i Jafu kao vojne baze, koje će mu služiti za dalje vođenje operacija u cilju da se osvoji Jerusalem. Ove gradove je u oktobru 1227. Hajnrih od Limburga počeo da dodatno utvrđuje.¹⁴⁰

Godinu dana kasnije novembra 1228. Fridrih je sa svojom vojskom krenuo u marš od Akre do Jafe. Vitezovi Templari i Hospitalci isprva nisu hteli da marširaju zajedno sa Fridrihom, već su išli iza njegove vojske sa danom zakašnjenja. Na pola puta car je rešio da ubedi vitezove da mu se pridruže jer je uvideo opasnost od ovakve podele vojske. Obećao im je da će se naredbe, od sada pa nadalje, izdavati u ime Boga i hrišćanstva, a ne u ime cara. Hrišćanska vojska je uspešno stigla u Jafu i krstaši su se dali odmah na dalje utvrđivanje grada. Utvrđivanje je bilo pri kraju kada je Fridrihu u januaru 1229. stigla vest da je Žan Brijenski, nosilac titule zaštitnika baštine sv. Petra, zauzeo San Đermano i da preti ostatku južne Italije.¹⁴¹

¹³⁷ A. Maalouf, *nav. delo*, 228; S.Runciman, *nav. delo*, 186.

¹³⁸ F. Gabrieli, *Arab Historians Of The Crusades*, 160; K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 453.

¹³⁹ E. Kantorowicz, *nav. delo*, 186; D. Abulafia, *Frederick II*, 181.

¹⁴⁰ K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 454.

¹⁴¹ *Isto*, 454-455.

Fridrih II se našao u gotovo bezizlaznoj situaciji, ako ostane u Svetoj zemlji rizikuje da izgubi kraljevstvo Siciliju, ako napusti pohod i vrati se nazad, osramotiće se pred celim hrišćanskim svetom. Na Fridrihovu sreću, Al Kamil je i dalje bio zauzet opsadom Damaska kojoj se nije nazirao kraj. Na nagovor Fahr al Dina, car je još jednom uputio poslanstvo sultanu. Ovo poslanstvo je sada bilo uspešno i 11. februara 1229. caru su stigli konačni sultanovi uslovi za sporazum koje je Fridrih prihvatio. Car je 18. februara sklopio mirovni sporazum sa sultanovim predstavnicima Fahr al Dinom i Salah al Dinom od Arbele.¹⁴²

Nijedna kopija sporazuma nije sačuvana. Sporazum je rekonstruisan pomoću muslimanskih i hrišćanskih izvora u kojima se spominje pismo patrijarha Geralda papi Grguru IX i Fridrihovo pismo engleskom kralju Henriju III. Fridrih je u pismu engleskom kralju pisao da je dobio, grad Jerusalem sa pravom da ga utvrdi i teritoriju do grada Jafe i da je na ovaj način obezbedio siguran dolazak i odlazak hodočasnika iz Jerusalima. Uz Jerusalem dobio je i Vitlejem i svu teritoriju od Vitlejema do Jerusalima, Nazaret sa teritorijom do Akre, muslimanski deo grada Sidona i oblast Toron.¹⁴³

Sa druge strane muslimani su u samom Jerusalimu zadržali u posedu Al Aksa džamiju i Kupolu na steni sa punom slobodom da tu ispovedaju svoju veru, pod uslovom da nisu naoružani. Hrišćani su, takođe imali pristup ovom delu grada jer su se tu nalazili ostaci Solomonovog hrama. Predviđeno je da ostale hrišćanske države, grofovija Tripoli i kneževina Antiohija u slučaju sukoba sa muslimanima ne dobijaju Fridrihovu pomoć. Za mnoga utvrđenja vitezova Hospitalaca i Templara, kao što su Krak de Ševalije, Kastel blank i Tortosa je postignut status kvo i te tvrđave nisu trebale da dobijaju bilo kakvu pomoć. Dogovoreno je i da se ratni zarobljenici iz V krstaškog pohoda oslobode.¹⁴⁴

Uskraćivanje pomoći utvrđenjima koja su pripadala Templarima i Hospitalcima je ukazivalo na to da je Fridrih II hteo da se osveti svojoj opoziciji. Nije sasvim jasno zašto je sličan tretman preduzeo protiv grofovije Tripoli i kneževine Antiohije. Mogući razlog bilo je odbijanje Boemunda IV da Fridrihu II položi zakletvu vernosti.¹⁴⁵

¹⁴² K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 454-455; S. Runciman, *nav. delo*, 186-187.

¹⁴³ E. Peters, *nav. delo*, (Letter from Frederick II to Henry III of England), 163; K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, 455.

¹⁴⁴ *Isto*, 163; *Isto*, 455-456.

¹⁴⁵ K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 456.

Ovo tolerantno primirje, koje su sklopili car i sultan bilo je nezamislivo za XIII vek i nisu ga dobro prihvatili ni muslimani, a ni hrišćani. Arapski izvori su ovaj sporazum nazvali jednom od najvećih katastrofa koja je zadesila islamski svet, a za ovu katastrofu su okrivili sultana. Ceo islamski svet je žalio za gubitkom Jerusalima. Al Kamil je pokušao da se opravda govoreći: „Samo smo im predali neke crkve i ruinirane kuće, sveta mesta, Kupola na steni i sva ostala svetišta u koja vršimo hodočašća ostala su naša kao što su i bila. Islamski obredi nastavljaju da cvetaju kao i ranije. Muslimani imaju i dalje svog upravnika za seoske predele i distrikte”. Sultanova opravdanja su pružile slabu utehu muslimanima.¹⁴⁶

Sa druge strane, primirje koje je sklopio Fridrih II sa sultanom su dobro prihvatili samo carevi sicilijanski i nemački sledbenici. Car se nadao da će mu primirje doneti izmirenje sa crkvom. Herman od Salce je poslao papi pismo pokušavajući da ga ubedi da je Fridrih učinio mnogo za hrišćanski svet. Fridrihu je još bitnije bilo da se pomiri sa jerusalimskim patrijarhom jer je želeo da ga on kruniše u Jerusalimu, a i zbog toga što je morao hitno da se vrati u Italiju. Car je bio voljan da napravi izvesne ustupke Geraldu, međutim patrijarh nije hteo ništa da prihvati sve dok mu se ne pokaže kopija primirja. Fridrih II mu nije dao kopiju celog dokumenta primirja već samo jedan njegov deo. Međutim, ono što je pisalo u ovom delu dokumenta bilo je dovoljno da razjari patrijarha.¹⁴⁷

Patrijarh Gerald je u pismu papi napisao: „Kada je car došao u Siriju, obećao je da će učiniti čuda i glasno se hvalio, a u stvari je odmah poslao sultanu ponudu za mir. Pod izgovorom utvrđivanja Jafe, premestio se u taj grad kako bi bio bliži sultanu i kako bi lakše mogao da sklopi mir ili primirje. Šta više da kažem? Nakon dugačkih i misterioznih pregovora, prilikom kojih se nije konsultovao ni sa kim, jednog dana je samo objavio da je sklopio mir sa sultanom. Niko nije video tekst primirja. Kao garanciju ovog mira car je dobio samo sultanovu reč”.¹⁴⁸

Hrišćani su teško mogli da prihvate da krstaški car dođe sa tolikom pompom i onda bez isukanog mača da dobije Jerusalim putem pregovora. Diplomacija na istoku nije bila nešto novo, ali krstaški pohod je uvek predstavljao jedan težak fizički napor. U očima hrišćana car je nevolju, izazov, znoj, mučenje i patnju jednog krstaškog pohoda zamenio poslanstvima, pregovaranjem i

¹⁴⁶ F. Gabrieli, *nav. delo*, 160.

¹⁴⁷ K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, 456-457.

¹⁴⁸ E. Peters, *nav. delo*, (Letter from Gerold, Patriarch of Jerusalem to the Pope), 166.

neaktivnošću. To je bilo zbog toga što je Fridrihov pohod bila organizovana ekspedicija u kojoj je nedostajalo masovno učešće i entuzijazam ranijih pohoda. Carev cilj je bio Jerusolim, a ne sticanje slave na bojnopolju.¹⁴⁹

Car i sultan su sklopili primirje koje bi trebalo da traje deset godina. Templarima ova činjenica pogotovo nije bila po volji. Njihov jedini razlog postojanja je bio borba protiv nevernika, a sada je pred njima mir od deset godina. Templari su smatrali da je ovo primirje ignorisalo njihova prava i da je sprečavalo njihova dalja osvajanja. Zbog svega ovoga patrijarh i Templari su rešili da predstave cara kao izdajnika i neprijatelja crkve. Zato, kada je car poslao Hermana od Salce sa predlogom za pomirenje, patrijarh Gerald nije pristao. Od ovog trenutka pa nadalje, on je nastojao da uništi Fridriha II. Patrijarh je hteo da spreči cara da trijumfalno uđe u Jerusolim tako što će krstaškoj vojsci pod pretnjom ekskomunikacije da zabrani ulazak u grad, a sam grad će staviti pod interdikt. Sa ovim ciljem patrijarh je poslao nadbiskupa Petra od Cezareje krstaškoj vojsci.¹⁵⁰

3.7 Fridrihovo krunisanje za kralja Jerusolima

Fridrih II trijumfalno ulazi u Jerusolim 17. marta 1229. godine. Njega su pratili nemački i italijanski vojnici, tevtonski vitezovi i sicilijansko sveštenstvo. Na samoj kapiji grada ga je sačekao kadija Šams ad Din od Nablusa koji mu je u ime sultana predao ključeve grada. U Jerusolimu nije bilo entuzijazma, ulice su bile prazne. Muslimani su napustili grad, izuzev svojih svetilišta, dok su se hrišćani koji su živeli u Jerusolimu plašili da im povratak Jerusolima u latinske ruke neće doneti ništa dobro. Ubrzo je stigla i vest da je na putu Petar, nadbiskup Cezereje, sa naredbom da stavi grad pod interdikt, ova vest je izazvala dodatnu pometnju.¹⁵¹

Sledećeg dana, 18. marta, Fridrih II je otišao u Hram Vaskrsenja Hristovog gde je prisustvovao nedeljnoj misi. U crkvi nije bilo nijednog sveštenika već samo Fridrih II, njegovi vojnici i tevtonski vitezovi. Po carevom nahođenju, u Hramu Vaskrsenja Hristovog, na oltar raspeća postavljena je kraljevska kruna. Na mestu gde je krunisan prvi kralj Jerusolima, Godfri Bulonjski, bez posredništva crkve, bez ceremonije, Fridrih II je podigao krunu sa oltara i stavio je na glavu. Na

¹⁴⁹ D. Abulafia, *Frederick II*, 183-184.

¹⁵⁰ K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, 457.

¹⁵¹ S. Runciman, *nav. delo*, 188.

najsvetijem mestu hrišćanskog sveta, Fridrih je simbolički postao neposredni vazal Gospoda, bez crkve kao posrednika.¹⁵²

Novi David je otelotvoren u Fridrihu II sa ciljem da donese izbavljenje svom narodu. Fridrih je postao Kralj-spasitelj, uzvišen u odnosu na običnog čoveka i izabran da vlada celom zemaljskom kuglom. Fridrihovo krunisanje u Jerusalimu ukazuje na carevo preobraženje od pobornika saradnje između pape i cara, do pobornika rimskog carskog univerzalizma. Ovo Fridrihovo preobraženje je u sukobu sa crkvenim shvatanjem, da je rimski pontifeks Hristov vikar na zemlji. Na carevo preobraženje je verovatno uticalo i njegovo normansko nasleđe. Na Siciliji, Fridrih II je preuzeo ideju monarhije u kojoj nije bilo mesta za ideju papske prevlasti. Fridrih II duboko svestan svog statusa rimskog cara, u Jerusalimu je sjedinio normansku ideologiju sa jedinim elementom koji joj je nedostajao, idejom da je monarh pozvan od strane Boga da vlada čitavim čovečanstvom.¹⁵³

Nakon krunisanja Herman od Salce je pred svima, prvo na nemačkom jeziku a zatim i na francuskom, održao govor u carevo ime u kojem su se svi podsetili događaja koje je car proživeo od trenutka kada je uzeo krst u Ahenu. Ovaj govor je pružio Fridrihu priliku da pokuša da izdejstvuje pomirenje sa crkvom, ali i da utvrdi svoja carska prava. Rečeno je da je car bio svestan papskog nezadovoljstva, ali da sada, nakon što se pohod uspešno završio ima mesta za pomirenje. Car je ipak radio u ime Boga, crkve i carstva, i bio je duboko svestan sopstvene potčinjenosti samom Bogu koji ga je postavio kao vikara na zemlji.¹⁵⁴

3.8 Anegdote o Fridrihu II

Nakon krunisanja, Fridrih II se vratio u bolnicu sv. Jovana. U bolnici je održao savet na kome se raspravljalo pitanje utvrđivanja Jerusalima. Fridrih II je naredio da se odmah poprave Davidova kula i kapija sv. Stefana, a vitezovima Tevtoncima, svojim vernim sledbenicima je dao na upravljanje kraljevsku rezidenciju koja je bila deo Davidove kule. Car je, pošto se pozabavio

¹⁵² S.Runciman, *nav. delo*, 189; E. Kantorowicz, *nav. delo*, 199.

¹⁵³ D. Abulafia, *Frederick II*, 188.

¹⁵⁴ *Isto*, 187; K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, 458.

pitanjem grada, rešio da malo predahne i da obiđe muslimanska svetišta. Tokom ove posete desile su razne anegdote o kojima svedoče muslimanski izvori.¹⁵⁵

Tokom posete Kupole na steni, cara je pratio jedan sveštenik. Kada je spazio sveštenika, Fridrih II, besan, udario ga je i oborio na zemlju: „Svinjo! Sultan nam je učinio veliku čast dozvoljavajući nam da posetimo ovo mesto, a ti se ponašaš tako. Ako bilo ko od vas dođe ovde opet, ubiću ga!” Ovu scenu je opisao jedan od muslimanskih čuvara Kupole na steni.¹⁵⁶

Čuvari su zabeležili i da je Fridrih kada je došao do svetišta pročitao natpis na kome je pisalo da je Saladin očistio Jerusalem od mnogobožaca. Fridrih je sa osmehom na licu pitao: „Ko bi ovi mnogobošci mogli da budu?”¹⁵⁷

Car je takođe pitao čuvar: „Za šta vam služe mreže na vratima svetišta?” Čuvari svetišta su mu odgovorili da su mreže tu kako vrapci ne bi mogli da uđu unutra. Fridrih je koristeći vulgaran termin koji su muslimani koristili za hrišćane konstatovao: „Bog vam je sada poslao svinje”.¹⁵⁸

Sultan je zabranio mujezinima da izvikuju molitve sa minareta dok je Fridrih II u Jerusalimu. Ta naredba nije stigla do mujezina jer je kadija Šams ad Din od Nablusa zaboravio da im prenese. Zato kada je došlo podne začula se molitva sa minareta. Čuli su se stihovi Kurana među kojima je bio i stih “Bog nema sina”. Svi carevi sledbenici, kada su čuli molitvu, krenuli su da se mole jer su bili muslimani. Među njima je bio i Fridrihov tutor, Arabljanin sa Sicilije, sa kojim je zajedno tumačio Aristotela. Kada se molitva završila kadija je preneo naredbu mujezinima da ne izvikuju molitve sa minareta. Fridrih II nije više čuo muslimansku molitvu. Sutradan kad se probudio, car je pozvao kadiju i pitao: „O kadija gde je onaj čovek što se juče popeo na minaret i recitovao reči?” Kadija mu je saopštio da je sultan to zabranio. Fridrih II je bio razočaran: “Učinili ste loše kadija. Vi bi ste izmenili vaše obrede, zakon i veru zbog mene? Da ste vi gost u mojoj zemlji da li bih ja utišao zvona zbog vas?” Car je nakon toga dao svakom čuvaru, mujezinu i ostalim pobožnim ljudima po deset dinara.¹⁵⁹

¹⁵⁵ S.Runciman, *nav. delo*, 189.

¹⁵⁶ F. Gabrieli, *nav. delo*, 162.

¹⁵⁷ *Isto*, 162.

¹⁵⁸ *Isto*, 162.

¹⁵⁹ *Isto*, 163.

Čuvari su zabeležili i Fridrihov fizički izgled, car je prema njihovom opisu bio rumen, ćelav i kratkovid, uz komentar, da je Fridrih bio rob ne bi vredeo ni dvesta dirhama. Zbog Fridrihovih izjava tokom obilaska Kupole na steni, muslimani su stekli mišljenje da je car materijalista i da je hrišćanstvo samo igra za njega.¹⁶⁰

3.9 Kraj krstaškog pohoda

Petar, nadbiskup Cezareje stigao je 19. marta u Jerusalem sa naredbama patrijarha Geralda da stavi grad pod interdikt. Međutim, zakasnio je, car se već krunisao za kralja. Interdikt je samo još više zaoštrio situaciju. O narednim događajima najbolje svedoči patrijarh Gerald u pismu koje je napisao papi Grguru IX. Ujutro 19. marta car je u tajnosti napustio grad. Templari i Hospitalci su požurili za carem nudeći mu pomoć u vojsci i savetu ako bi Fridrih II utvrdio grad kao što je i obećao. Fridrih II je sumnjao u njihove motive, odgovorio im je da će o planovima za utvrđivanje grada diskutovati neki drugi put, zatim je na svom konju odjurio u Jafu.¹⁶¹

Fridrih II je iznenada napustio grad zbog toga što je hitno morao da se vrati na zapad kako bi spasio svoje sicilijansko kraljevstvo od pape. Takođe, car je ostavio neke vitezove sa zadatkom da brane Jerusalem, a njegovi vitezovi Tevtonci su započeli obnovu utvrđenja grada. Želje vitezova Templara da pomognu Fridrihu II, ogledale su se u tome što su oni sada suočeni sa novonastalom situacijom želeli da se izbere za svoje interese i da steknu bolju poziciju.¹⁶²

Iz Jafe Fridrih II je požurio u Akru. Tamo je zatekao jerusalimskog patrijarha Geralda kako pokušava da podigne vojsku sa kojom bi zagospodario Jerusalemom. Vitezovi Templari su bili i više nego raspoloženi da pomognu patrijarhu u toj nameri. Kada je stigao, Fridrih II je zahtevao objašnjenje. Patrijarh se pravdao da je njegov čin usmeren protiv sultana Damaska, a ne protiv cara. Fridrih II je sklopio sporazum sa Al Kamilom, ali ne i sa njegovim nećakom koji je vladao

¹⁶⁰ F. Gabrieli, *nav. delo*, 163.

¹⁶¹ E. Peters, *nav. delo*, (Letter from Gerold, Patriarch of Jerusalem to the Pope), 167; K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 458-459.

¹⁶² K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 459.

Damaskom. Car je tražio da patrijarh odustane od svoje namere, međutim on je rekao da nije dužan da mu se pokori s obzirom da je ekskomuniciran.¹⁶³

Atmosfera je došla do usijanja. Ispred gradskih zidina, car je okupio krstaše i stanovništvo grada. Na tom skupu Fridrih je govorima napao patrijarha i Templare. Car je takođe naredio da svi vitezovi koji si bili protiv njega napuste zemlju, u suprotnom biće surovo kažnjeni. Uprkos pretnjama cara da će ih surovo kazniti, opozicija nije ustuknula. Car je rešio da se posluži silom. Na kapije grada Fridrih je postavio vojnike sa zadatkom da ne puštaju njegove protivnike u grad, a u samom gradu je opkolio kuće u kojima su se nalazili patrijarh i Templari. U pismu papi, Gerald je primetio da car nikada nije ovakvu mržnju i neprijateljstvo pokazao prema muslimanima.¹⁶⁴

U vreme ovog sukoba, u Svetu zemlju stiže vest da je Žan Brijenski, na čelu papske vojske, ušao u Apuliju i krenuo da zauzima luke sa namerom da zarobi cara kada se bude vraćao sa istoka. Fridrih II uznemiren ovim vestima, rešio je da se odmah vrati u Italiju. Pre nego što je krenuo na put, car je izdao naredbu da se sav višak oružja, opsadnih sprava i drugih oruđa utovari u brod ili uništi. Fridrih je izdao ovakvu naredbu kako bi sprečio da to oružje dospe u ruke njegove opozicije. Car je planirao tajno da napusti Akru. U zoru 1. maja Fridrih se ukrcao na galiju, međutim ne bez incidenata. Car je prolazio kroz ulicu u kojoj su se nalazile mesare, mesari i narod. Prepoznali su ga i krenuli da ga gađaju mesom. Jovan od Ibelina je čuo galamu i pojurio da umiri rulju. Fridrih je uspeo da se ukrca na brod. Na pitanje Jovana od Ibelina kome prepušta upravljanje kraljevstvom car je odgovorio Balijanu od Sidona i Garnijeu Nemcu. Ova anegdota o Fridrihovom napuštanju Akre je verovatno proizvod careve opozicije, kako bi se naglasilo carevo poniženje sa jedne strane i snaga i galantnost Jovana od Ibelina sa druge strane.¹⁶⁵

Napuštanjem Akre se završila Fridrihova avantura u Svetoj zemlji.

¹⁶³ E. Peters, *nav. delo*, (Letter from Gerold, Patriarch of Jerusalem to the Pope), 167-168; K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *nav. delo*, 459.

¹⁶⁴ *Isto*, 167-168; *Isto*, 459-460.

¹⁶⁵ *Isto*, (History of Philip of Novara), 160; *Isto*, 460.

3.10 Povratak kući

Nakon završetka pohoda, Fridrih II je rešio da se vrati kući, u Italiju. Na povratku u Italiju Fridrih II je prvo svratio na Kipar u Limasol. Tamo je prisustvovao venčanju kralja Anrija I i Alise Monferatske. Upravu nad Kiprom je poverio Amalrihu Barleju i njegovim prijateljima, zauzvrat je od njih dobio deset hiljada maraka. Takođe, ih je naterao da polože zakletvu da neće dozvoliti Jovanu od Ibelina i njegovim pristalicama da se vrate na Kipar. U tu svrhu car je Amalrihu ostavio kontingent nemačkih, flamanskih i lombardskih vojnika.¹⁶⁶

Nakon posete Kipru, Fridrih se zaputio u Italiju. Car je stigao 10. juna 1229. u Brindizi. Zatekao je svoje kraljevstvo u neredu. Papina propaganda je davala rezultate, kružile su glasine da je car umro na pohodu ili da je zarobljen. Podignut je i ustanak protiv cara. Dok je Fridrih učestvovao u pohodu, papa Grgur IX je koristeći njegovo odsustvo pokušao da uništi carevu moć u južnoj Italiji i Siciliji. Papa je hteo da ostvari svoju najveću želju i da odvoji kraljevstvo Siciliju od Fridrihovog carstva.¹⁶⁷

U toj nameri je pristupio radikalnim merama koje su uključivale uklanjanje Fridriha II u potpunosti iz Nemačke i iz južne Italije i Sicilije. Papa je planirao da on direktno vlada Sicilijom i južnom Italijom, a da u Nemačkoj Fridrihovu dinastiju zameni nekom drugom koju će papa moći da kontroliše. Prvi Grgurov potez je bilo da careve podanike oslobodi zakletve vernosti koju su položili caru. Ovaj potez međutim nije postigao uspeh kojim se Grgur IX nadao. U Nemačkoj su skoro svi ostali na Fridrihovo strani. Setićemo se da je Fridrih II zadužio nemačke kneževe raznim povlasticama koje im je dao nakon što je osvojio vlast u Nemačkoj. Zbog ovoga kneževi nisu uopšte bili zainteresovani za papine planove i plan o novoj nemačkoj dinastiji je propao.¹⁶⁸

Papa Grgur IX je više uspeha očekivao u Lombardiji. Međutim, ni u Lombardiji, Grgur nije naišao na podršku kakvu je želeo. Lombardskim gradovima je odgovarao car koji je odsutan i koji se ne meša u njihove međusobne odnose.¹⁶⁹

¹⁶⁶ E. Peters, *nav. delo*, (History of Philip of Novara), 161.

¹⁶⁷ D. Abulafia, *Frederick II*, 194-195.

¹⁶⁸ *Isto*, 195-196.

¹⁶⁹ *Isto*, 195.

Na Siciliji je takođe u početku bila ista situacija kao u Nemačkoj i Lombardiji. Uspesi u sicilijanskom kraljevstvu su postignuti tek nakon što je papa krenuo da širi lažne vesti o Fridrihovoju smrti. Najveća podrška papi je bio Žan Brijenski čiji nam je sukob sa Fridrihom već poznat. Grgur IX je svoj rat protiv Fridriha II video kao pravedan rat ravan krstaškom pohodu. Kako bi finansirao vojsku Žana Brijenskog, papa je tražio desetak od crkava Engleske, Skandinavije i Francuske. Ovaj rat se razlikovao od krstaškog rata u tome što učesnici nisu dobijali odlaganje dugova i opraštanje grehova i nisu nosili krst na uniformi, već ključeve sv. Petra. U martu 1229. papina vojska je prodrila u južnu Italiju ozbiljno ugrozivši Fridrihovo kraljevstvo. Dok je bio na istoku Fridrih je dobio pisma u kojima je pisalo da je neophodan njegov brz povratak i da se pazi zavera koje za cilj imaju da ga, ili zarobe, ili ubiju.¹⁷⁰

Sa Fridrihovim povratkom u južnu Italiju svi papini naponi su propali. Car se sa istoka nije samo vratio živ, već i kao pobednik u ratu sa nevernicima. Car je povratio red u Apuliji, sakupio svoje verne sledbenike i zajedno sa nemačkim krstašima oterao neprijatelja. Do oktobra 1229. snage Žana Brijenskog su bile potpuno slomljene. Fridrih II se nije osvetio papi pokušajem da osvoji papsku državu već je zauzeo pomirljiv stav. Car je želeo da stavi do znanja papi da je rat gotov i da je vreme da se njihov sukob završi. Papa, međutim, iako poražen nije hteo da se pomiri sa carem. Grgur IX je znao da će dogovor sa Fridrihom zapečatiti Fridrihovu kontrolu nad Nemačkom i Sicilijom protiv čega se on borio tokom celog svog pontifikata. Na nagovor kardinala i posredništvom Hermana od Salce, jula 1230. u San Đermanu došlo je do mira. Grgur IX je na kraju morao da prihvati da se Fridrih vratio kao pobednik iz pohoda, da je ispunio krstaški zavet i da je stekao velike simpatije širom Evrope. Papa je pristao da ukine ekskomunikaciju kao i sve druge akte koje je preduzeo protiv cara. Fridrih je sa druge strane dozvolio sicilijanskoj crkvi slobodne izbore, kao i da njeni predstavnici ne podležu svetovnim sudovima. U principu Fridrih se odrekao apostolskog legatstva koje su imali sicilijanski kraljevi od Rožera I.¹⁷¹

¹⁷⁰ D. Abulafia, *Frederick II*, 196-198.

¹⁷¹ *Isto*, 198–201.

3.11 Posledice Fridrihovog krstaškog pohoda

Najveća posledica Fridrihovog krstaškog pohoda jeste građanski rat koji je izbio na Kipru i u Svetoj zemlji, ubrzo nakon njegovog odlaska. Na Kipru je odmah izbio sukob između Amalriha Barleja i njegovih prijatelja sa Jovanom od Ibelina. Iz ovog sukoba, kao pobednik izlazi Jovan od Ibelina koji preuzima vlast nad Kiprom sve do 1232. kad je kralj Anri I postao punoletan.¹⁷²

U vreme ovih sukoba na Kipru jerusalimskim kraljevstvom su vladali Balijan Sidonski i Garnije Namac. U Akru, u jesen 1229. dolazi kraljica Alisa Kiparska tražeći krunu jerusalimskog kraljevstva. Alisa je tvrdila, da iako je Konrad pravno kralj Jerusalima, on se tog prava odrekao samim tim što nije fizički prisutan u kraljevstvu, a da ona, kao najbliži legitimni naslednik, treba da ponese krunu. Savet je odbio njen zahtev jer je Konrad bio maloletan i njegovo prisustvo nije bilo neophodno, ali je ipak odlučio da pošalje poslanstvo u Italiju sa zahtevom da Konrad u roku od godinu dana dođe na istok kako bi mu se učinio omaž.¹⁷³

Na zapadu Fridrih II je sklopio mir sa papom i mogao je da se posveti prilikama na istoku. Papa je naredio patrijarhu Geraldu da podigne interdikt sa Jerusalima. U jesen 1231. Fridrih II šalje na istok trideset dve galije na čelu sa Rikardom Falandžerijem. Rikardu je dao titulu carskog legata. Jovan od Ibelina je dobio vest o ovoj vojsci. Gospodar Bejruta je pomislio da se Falandžerijeva vojska zaputila na Kipar, zbog toga je pokupio sve vojnike iz Bejruta, izuzev malog garnizona koji je ostavio u zamku i zaputio se na Kipar.¹⁷⁴

Kada je Falandžerijer došao na obale Kipra saznao je da Ibelini drže ostrvo. Rikardo je odmah uputio poslanstvo kralju Anriju I sa Fridrihovim naređenjima, da protera Ibelina i da im konfiskuje zemlju. Anri I je odbio da to učini. Kada je poslanstvo saopštilo Falandžeriju da se kiparski kralj nije povinovao naređenjima, on se sa svojom flotom zaputio u Bejrut i zauzeo nebranjeni grad i pristupio opsadi bejrutskog zamka. Rikardo je takođe zauzeo Tir i Sidon, a zatim je otišao u Akru gde je okupio Visoki savet i saopštio im da je Fridrih njega postavio za bails. Plemići su prihvatili ovu odluku. Falandžerijer ih je zatim obavestio da će po carevoj naredbi da konfiskuje zemlju porodice Ibelin. Ovo je zaprepastilo okupljene plemiće. Plemići su saopštili Rikardu da imanja ne mogu da

¹⁷² S.Runciman, *nav. delo*, 194-204.

¹⁷³ *Isto*, 195.

¹⁷⁴ *Isto*, 196.

se konfiskuju ako to ne odobri Veliki savet i to tek nakon što optuženik iznese svoju odbranu. Falandijeri je saopštio plemićima da je on carev bail i da će izvršiti careva naređenja. Plemiće je Rikardovo ponašanje toliko zaprepastilo da su se svi prebacili u tabor Jovana od Ibelina. Ovi događaji su bili uvod u građanski rat, u kojem su se sukobile carske snage i snage Jovana od Ibelina i koji se vodio na teritoriji Kipra i Svete zemlje.¹⁷⁵

Kako je Fridrihov krstaški pohod, koji je bio uspešan i kojim je Jerusalem vraćen u hrišćanski svet, uspeo da podeli Latine na istoku i da izazove građanski rat?

Seme sukoba je očigledno već bilo posejano još za vreme pohoda. Videli smo da se Fridrih još na početku pohoda sukobio na Kipru sa Jovanom od Ibelina. Taj sukob se nastavio i u Svetoj zemlji. Pravnici latinskog kraljevstva su pisali da je Fridrih za vreme krstaškog pohoda hteo da konfiskuje posede i prihode velikog broja plemića. Car je u jerusalimskom kraljevstvu zatekao moćnu pravnu tradiciju zasnovanu na fiktivnom gledištu nastanka same kraljevine. To gledište je bilo da su plemići I krstaškog pohoda zajedno izabrali prve jerusalimske kraljeve i na taj način su stekli pravo na upravljanje kraljevstvom. Oduzimanje imovine vazalu je bila stvar koja se ticala Visokog saveta u kom su se nalazili svi vodeći plemići kraljevstva, a ne stvar koja se ticala samo jerusalimskog kralja.¹⁷⁶

Porodica Ibelin je bila nosilac ovakve pravne tradicije i mudrosti u Svetoj zemlji. Sa druge strane sama Fridrihova pozicija sa pravne strane gledišta je bila klimava nakon Izabeline smrti. Ibelini, takođe nisu bili samo nosioci pravnih tradicija već i gospodari ključnih oblasti kraljevstva kako na Kipru tako i u jerusalimskom kraljevstvu. Fridrihove ruke su bile vezane Visokim savetom. Ukoliko Fridrih II ne poštuje odluke Visokog saveta, plemići će prestati da služe cara. Ovakva sankcija je bila veliki udarac za Fridrihovu želju da nametne svoju volju sirijskim baronima.¹⁷⁷

Fridrihov pokušaj da nametne svoje shvatanje monarhije u Svetoj zemlji, koje je deo njegovog normanskog i nemačkog nasleđa jeste bio uzrok građanskog rata koji je usledio nakon završetka njegovog pohoda. Ovaj građanski rat nije bio samo vojni već i ideološki sukob i on će potrajati više godina.

¹⁷⁵ S.Runciman, *nav. delo*, 196-204.

¹⁷⁶ D. Abulafia, *Frederick II*, 190-191.

¹⁷⁷ Isto, 190-191.

3.12 Epilog

Sporazum između Grgura IX i Fridriha II u San Đermanu 1230. je doveo do njihovog privremenog pomirenja. Grguru IX se i dalje nije pomirio sa sporazumom koji su sklopili Fridrih II i Al Kamil. Takođe mu se nije sviđalo to što je car hteo u Svetoj zemlji da uspostavi vlast po svojoj meri. Uprkos tome obojica su radili u zajedničkom cilju da postignu mir u jerusalimskom kraljevstvu u kojem je i dalje vladao građanski rat. Međutim ubrzo je došlo do raskida u njihovom odnosu.¹⁷⁸

Grgur IX 1234. spremao je novi krstaški pohod. Papa je hteo da ovaj krstaški pohod krene nakon što istekne primirje koje su sklopili car i sultan, jer će Svetoj zemlji biti potrebna pomoć. Veliki broj engleskih i francuskih plemića se odazvao pozivu i uzeo krst. Međutim početak pohoda je odložen zbog toga što je Fridrih II odbio da pomogne krstašima. Naime oni su u pohod hteli da pođu 1237., međutim car nije hteo da dozvoli nikakvu krstašku aktivnost pre nego što primirje istekne. Povodom ovog događaja Fridrih II je pisao papi da će pohod podržati u potpunosti nakon što prođe godinu dana i čak će ga lično on predvoditi ili njegov sin Konrad. To se nije desilo jer je opet došlo do sukoba između pape i cara.¹⁷⁹

Nakon sporazuma u San Đermanu Fridrih II se posvetio obnavljanju i učvršćivanju vlasti u svom carstvu. Nakon što je učvrstio svoju vlast u sicilijanskom kraljevstvu okrenuo se severnoj Italiji. Došlo je do ponovnog sukoba sa Lombardskom ligom koju je Fridrih porazio 1237. godine. Lombardi su ponudili uslove za predaju međutim Fridrih II je tražio bezuslovno potčinjavanje. Grgur IX je morao da reaguje. Nakon potčinjavanja Sicilije car je hteo da potčini i severnu Italiju i na taj način je ugrožavao opstanak papske države. Papa je 1239. drugi put ekskomunicirao Fridriha II.¹⁸⁰

Ekskomunikacija je započela seriju krstaških pohoda usmerenih protiv Fridriha II sa ciljem uništenja dinastije Hoenštaufen. Fridrihovi protivnici su ga nazivali antihristom dok je za njegove sledbenike on bio mesija.¹⁸¹

¹⁷⁸ K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, 464-465.

¹⁷⁹ *Isto*, 465, 467-468; A.V. Murray, *nav. delo*, 310.

¹⁸⁰ *Isto*, 350-351; *Isto*, 476; R. K. Emmerson, *Key Figures in Medieval Europe An Encyclopedia*, Routledge Taylor & Francis Group, London, 2006, 232.

¹⁸¹ C. Tyerman, *nav. delo*, 756; R. K. Emmerson, *Key Figures in Medieval Europe An Encyclopedia*, 233.

Fridrihove snage su zauzele Ankonitansku marku i Spoleto u centralnoj Italiji dok je on sa vojskom ušao na teritoriju papske države. Car je uspeo da osujeti i sabor koji je papa organizovao u Rimu 1241. godine. Naime Pizanci koji su bili Fridrihovi saveznici su potukli Đenovljane u pomorskoj bici i zarobili veliki broj prelata koji je trebao da učestvuje na saboru. Ovaj trijumf je međutim cara prikazao kao agresora protiv crkve.¹⁸²

U sred borbe sa carem, papa Grgur IX je umro u avgustu 1241. godine. Novi papa Celestin IV je ubrzo umro i nastao je *interregnum* koji je trajao do 1243. kada je za papu izabran Inoćentije IV. Fridrih II je odmah započeo pregovore sa Inoćentijem IV nudeću mu razne koncesije. Novi papa je međutim bio sumnjičav prema Fridrihu i nije mu verovao. Na kraju Inoćentijevo odbijanje da prestane da pruža podršku Lombardanima je prekinulo pregovore. Zbog ovoga je papa tajno napustio Rim i pobeo u Lion. U Lionu je Inoćentije IV održao sabor na kom je Fridrih II svrgnut sa sveterimskog, sicilijanskog i jerusalimskog prestola. Fridrih II je optužen da sarađuje sa muslimanima i da im pomaže tako što širi neslogu među hrišćanima i da je zbog toga car veća opasnost od muslimana, Mongola, Vizantinaca i pagana zajedno.¹⁸³

Fridrihovo svrgnuće na saboru u Lionu je dovelo do toga da se pojave dva protivkralja u Nemačkoj. Uprkos ovome Fridrih II je i dalje kontrolisao veći deo Nemačke i Italije, međutim izgubio je kontrolu nad Burgundijom i jerusalimskim kraljevstvom. Fridrih II je nastavio svoju borbu protiv pape. Izgledalo je kao da će pobediti u ovom sukobu, međutim u novembru 1250. u Apuliji, car se razboleo od dizenterije. Mesec dana kasnije, 13. decembra 1250. Fridrih II, *stupor mundi et immutator mirabilis*, kako ga je zvao hroničar XIII veka, Metju Pariški, umro je u Kastelfjorentinu u Italiji. Pre nego što je umro, Fridrih II je svog sina Konrada imenovao svojim naslednikom u Nemačkoj, Italiji i Siciliji. Takođe je ostavio sto hiljada unci zlata za povratak Svete zemlje. Još jedan pokazatelj koliko je Fridrihu II značilo njegovo jerusalimsko kraljevstvo. Fridrih II je izabrao da bude sahranjen u katedrali u Palermu zajedno sa svojim precima. Pokriveni carskim mermerom antičkog Rima na Siciliji su ležali Fridrih II Hoenštaufen, njegova majka Konstanca, njegov otac Hajnrih VI i deda Rožer II.¹⁸⁴

¹⁸² R. K. Emmerson, *nav. delo*, 233.

¹⁸³ *Isto*, 233; A.V. Murray, *nav. delo*, 477.

¹⁸⁴ *Isto*, 233; *Isto*, 477; D. Abulafia, *Frederick II*, 406-407.

Što se tiče Jerusalima. Kada je Fridrih II vratio Jerusalem u latinske ruke postoje naznake da je grad na kratko procvetao. Davidova kula je ojačana, postojao je skriptorijum za izrađivanje lepih manuskripta i grad je koliko toliko utvrđen ali bez adekvatnog garnizona. Postoje i dokazi reorganizacije opštinske administracije preko ponovnog uspostavljanja kastelanske i vikontske službe. Međutim osim duhovnog, grad nije imao preveliki značaj. Akra je bila i ostala trgovački i sudski centar.¹⁸⁵

Jerusalim se nije dugo zadržao u latinskim rukama. Muslimani su 1239. napali Jerusalem, porušili gradska utvrđenja i citadelu i povukli se iz grada. Pet godina kasnije Jerusalem će iz latinskih ruku istrgnuti egipatski sultan Salih Ajub. Sultan je unajmio horezmijske najamnike da napadnu Jerusalem. Grad nije imao odbranu i stanovnici su krenuli da beže. Najamnici su ih napali i masakrirali, nekoliko stotina je samo preživelo i stiglo do Jafe. Većina crkava je spaljeno a grad je opljačkan. Kostii jerusalimskih kraljeva su iskopane iz njihovih grobnica a Hram Vaskrsenja Hristovog je spaljen. Ovim događajem je završena latinska vlast u Jerusalemu. Sveti grad je i dalje bio fokus krstaških planova u XIII i XIV veku sve do dolaska Osmanlija.¹⁸⁶

Od svog krunisanja u Ahenu 1215. pa sve do njegove smrti, Fridrih II je imao interes za Svetu zemlju kao i želju da učestvuje u njenoj odbrani. Međutim neprihvatanje Fridrihove vlasti od strane latinskih plemića na istoku kao i kolaps odnosa cara i pape na zapadu sprečio je adekvatan odgovor nakon isteka Fridrihovog primirja sa muslimanima. Uprkos svemu Fridrih II je nastavio da podržava krstaške pohode nakon ponovne ekskomunikacije i gubitka vlasti u Svetoj zemlji. On nikada nije zaboravio svoj krstaški pohod. Kada je otvorena Fridrihova grobnica 1782. u Palermu, na levom ramenu, car je nosio krstaški krst.¹⁸⁷

¹⁸⁵ D. Abulafia, *Frederick II*, 194; A.V. Murray, *nav. delo*, 660.

¹⁸⁶ A.V. Murray, *nav. delo*, 660.

¹⁸⁷ *Isto*, 477; C. Tyerman, *nav delo*, 755.

Zaključak

Fridrih II je bio pravo otelotvorenje svojih predaka, na šta ukazuje i njegovo kršteno ime Fridrih Rožer. Zbog ovoga on je bio jedinstven i kao krstaš i kao vladar. Odgajan na Siciliji predstavljao je sponu između istoka i zapada. Bio je najbolje od dve dinastije, Otvil i Hoenštaufen. Od svojih normanskih predaka nasledio je domišljat um sklon da razmišlja izvan okvira dok je od svojih nemačkih predaka nasledio nepokornost. Nasleđe ove dve dinastije je u velikoj meri uticalo na ovaj pohod. Napravilo je od Fridriha II vladara kosmopolitskog karaktera koji će mu dobro doći u njegovom odnosu sa muslimanima iz Lučere kao i sa egipatskim sultanom na istoku. U ovim odnosima sa muslimanima je veoma ličio na svog dedu Rožera II. Takođe je nasledio i shvatanje svoje carske vlasti. Fridrihova vlast je bila univerzalnog karaktera i nije bila potčinjena nikome osim Bogu. Ovakav vid shvatanja svoje vlasti će dovesti Fridriha II u sukob sa papom koji će eskalirati u krstaškom pohodu Fridriha II.

Krstaški pohod Fridriha II je bio jedinstven po mnogo čemu u srednjovekovnoj istoriji. Krstaške pohode je obično odlikovala saradnja krstaških vođa i pape, težak fizički napor, mučenje i patnju. Međutim pohod Fridriha II je bio sve samo ne to. Bio je nešto neubičajeno na šta svet tog vremena nije navikao niti očekivao. Situacija u kojem ekskomunicirani vladar kreće u pohod za povratak Svete zemlje dok poglavar katoličke crkve sabotira isti taj pohod i pokreće rat protiv njegovog vođe bila je nečuvena. Osvajanje Jerusalima pregovorima umesto mačem još više. Pohod Fridriha II je pokazao pravo stanje stvari u 13. veku. Pokazao je da je papa svetovni vladar kojem je stalo više do svog interesa nego do interesa celokupnog hrišćanstva i da papa nije potreban kao posrednik između krstaša i Boga. Pokazao je i da je moguće povratiti Jerusalem bez isukanog mača i fizičke patnje ali isto tako da tadašnji svet nije bio spreman na tako nešto.

Na površini ovaj pohod je bio pohod jerusalimskog kralja da povrati svoje kraljevstvo. U dubini, krstaški pohod Fridriha II je bio sukob shvatanja i tumačenja vlasti. Na zapadu je to bio sukob sa poglavarem katoličke crkve a na istoku sa plemstvom Svete zemlje. Prvi sukob, onaj sa papom je bio neizbežan. Taj sukob ga je otpočetak pohoda stavio u tešku situaciju jer crkva, koja je trebala da bude njegov najveći saveznik, bila je njegov najveći protivnik i sabotirala ga je na svakom koraku. Uprkos tome Fridrih II je vratio najsvetije hrišćansko mesto pod okrilje hrišćanstva bez prolivanja krvi. Međutim, ovakav čin, vredan divljenja, ga nije izmirio sa crkvom niti mu je doneo

slavu koju je zaslužio. Umesto izmirenja, papa je pokušao da ga svrgne sa prestola i da mu otme zemlju a većina hrišćana mu je zamerila jer nije prolivena muslimanska krv. Fridrih II nije samo odoleo želji hrišćana za krvlju muslimana već je pokazao razumevanje za muslimanska sveta mesta. Car je shvatio da su muslimanima ta mesta, sveta, isto kao hrišćanima. Ovo shvatanje nažalost nije naišlo na razumevanje kod hrišćana.

Drugi sukob je bio sa latinskim plemstvom u Svetoj zemlji. Mnogi istoričari smatraju da Fridrih II nije shvatao latinsko poimanje ovlašćenja jerusalimskog kralja. Verovatno u tome ima malo istine ali čak i da je Fridrih II u potpunosti razumeo ovlašćenja i ograničenja koje je dobio kao vladar jerusalimskog kraljevstva teško da bi to uticalo na njegovu politiku na istoku. Fridrih II je sebe video kao autokratu u rimsko-vizantijskoj tradiciji, kao božijeg namesnika koji je izvor moći i zakona. Sa krunisanjem u samom Jerusalimu ova slika se dodatno utvrdila. Fridrih II je postao novi David, koji je pozvan od strane Boga da vlada čitavim čovečanstvom. Vladar sa ovakvim shvatanjima sigurno ne bi prihvatio ograničenja koja mu je donosila jedna kraljevska titula, pogotovo titula kralja najsvetijeg hrišćanskog kraljevstva. Zbog toga sukob sa latinskim plemstvom je isto bio neizbežan. U ovom slučaju zamerka Fridrihu II se ne može uputiti na račun toga što se uopšte upustio u sukob već što taj sukob nije rešio, jer upravo sukob sa latinskim plemstvom jeste nasleđe Fridriha II u Svetoj zemlji i mrlja u njegovom pohodu. Ovaj sukob će dodatno razdvojiti hrišćane na istoku i ubrzati pad hrišćanskih tvorevina u Svetoj zemlji. Uprkos tome Fridrihov pohod je izvanredan poduhvat jednog srednjovekovnog vladara koji je uprkos svim preprekama bio uspešan. Protiv poglavara katoličke crkve, protiv vremena, bez prolivene krvi, Fridrihov pohod je uspeo u nečemu što nijedan drugi pohod nakon 1187. nije uspeo da uradi, a to je povratak Jerusalima, najsvetijeg hrišćanskog grada. Nešto što nisu uspeali da urade ni vladari poput Ričarda I Lavlje srce, Filipa II Avgusta i Fridriha I Barbarose, dede Fridriha II.

Izvori i literatura

Izvori:

E. Peters, *Christian Society and the Crusades 1198-1229*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1971.

F. Gabrieli, *Arab Historians Of The Crusades*, Routledge Revivals, New York, 2009.

Geoffrey Malaterra, *The Deeds of Count Roger of Calabria and Sicily and of His Brother Duke Robert Guiscard*, trans. K.B.Wolf, The University of Michigan press, Michigan, 2005.

William of Apulia, *The Deeds of Robert Guiscard*, trans. G. A. Loud, University of Leeds, Leeds, 2002.

Literatura:

A. Maalouf, *The Crusades Through Arab Eyes*, Al Saqi Books, London, 1984.

A.V. Murray, *The Crusades: An Encyclopedia*, ABC-CLIO, Santa Barbara, 2006.

C. Tyerman, *God's War A New History of the Crusades*, Penguin Books, 2007.

D. Abulafia, *Frederick II A Medieval Emperor*, Oxford University Press, New York, 1992.

D. Abulafia, *The New Cambridge Medieval History V c.1198-c.1300*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008.

E. Kantorowicz, *Frederick The Second 1194-1250*, Frederick Ungar Publishing Co., New york, 1957.

E. Van Houts, *The Normans in Europe*, Manchester University Press, Manchester, 2000.

J. J. Norwich, *The Normans in the South*, Faber and Faber Ltd Bloomsbury House, London, 2010.

K. M. Setton, R. L. Wolff, H. W. Hazard, *A History of the Crusades, Vol. II*, University of Wisconsin Press, Madison, Milwaukee and London, 2006.

R. K. Emmerson, *Key Figures in Medieval Europe An Encyclopedia*, Routledge Taylor & Francis Group, London, 2006.

С. Пеинтер, *Историја средњег века (284-1500)*, Клио, Београд, 1997.

S. Runciman, *History of Crusades: Kingdom of Acre and Later Crusades*, vol. 3, Cambridge University Press, New York, 1987.